СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ АЛЕКСАНДРОВАЦ

2015 – 2020. ГОДИНЕ

Стратегија развоја
општине Александровац

Аутор:
Канцеларија за локални економски развој општине Александровац

децембар 2014

0. МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕГИЈЕ

Стратегија развоја општине Александровац представља дугорочни, синергетски, циљноориј ентисан процес који утиче на све аспекте живота становништва општине. Развој сваке заједнице, па и локалне, мора се стратешки планирати и усмеравати како би се из постојећег стања прешло на ниво који се у будућности жели достићи.

Општина Александровац је схватила важност планирања у времену које долази и израдила је Стратегију развоја са намером да на квалитетан начин уравнотежи три кључна фактора, тј. три стуба одрживог развоја: одрживи развој економије, привреде и технологије, одрживи развој друштва на бази социјалне равнотеже и заштиту животне средине уз рационално располагање природним ресурсима. Одрживи развој подразумева и усклађивање различитих развојних аспеката и супростављених мотива садржаних у програмима појединих сектора (Слика 1.).

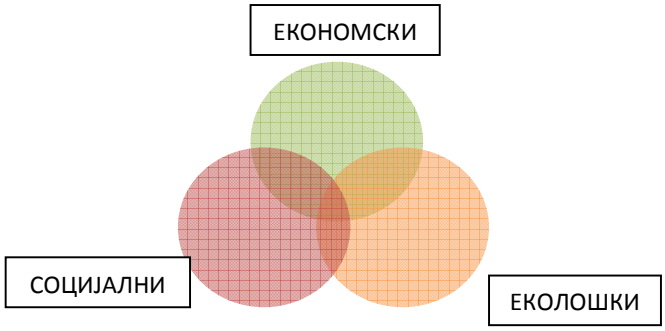

Слика 1. Мултидисциплинарни концепт одрживог развоја

Обзиром да процес израде Стратегије развоја обухвата широк партиципативан процес, уз ангажовање великог броја заинтересованих страна, карактер развоју овог документа пружила је Канцеларија за локални економски развој општине Александровац.

Успешно руковођење израдом Стратегије захтевало је од самог почетка висок политички сензибилитет и вештину изналажења опште прихватљивих решења када су бројне заинтересоване стране имале различите, а често супростављене ставове према кључним сегментима израде Стратегије. Зато је у изради Стратегије развоја општине Александровац негован принцип усаглашености стратешких приоритета са већ усвојеним Стратегијама на националном нивоу.

Темељено на принципима транспарентности и јавности, усвојене су процедуре рада као и радна тела чија основна улога је дефинисана кроз решења. У складу са поменутим, дефинисана су следећа радна тела на изради Стратегије развоја општине Александровац, и то:

- Тим за израду Стратегије
- Тематске радне групе

Комплетна координација формираних тела захтевала је и свеобухватни приступ, а ефективност и ефикасност постављеног система обухваћена је планом комуникације. Комбиновањем стратешких приступа и практичних решења, Стратегија представља инструмент који омогућава вођење систематичне, интегрисане и одрживе развојне политике у локалној заједници.

Важно је истаћи да је Стратегија развоја општине Александровац "живи" документ, подложан променама, критичком промишљању у складу са потребама, околностима и другим факторима (и позитивним и негативним) који се јављају у реализацији пројектованих намера и циљева.

На првом састанку, тима за израду Стратегије идентификовао је следеће радне групе:

- Привреда
- Екологија
- Друштвене делатности
- Туризам

Процес израде СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ АЛЕКСАНДРОВАЦ се састојао од 5 главних фаза које се понављају у петогодишњем циклусу:

Фазе	Документа
0. Покретање процеса стратешког планирања	Организациона структура – регулатива
1. Анализа текућег стања – Профилисање заједнице	Извештај о одрживости
2. Дефинисање приоритета, визије и циљева	Стратешки документ
3. Пројекти и активности за одређене резултате	Акциони план
4. Имплементација, управљање и праћење	Управљачки систем

Циклус израде СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ АЛЕКСАНДРОВАЦ почео је од израде АНАЛИЗЕ ТЕКУЋЕГ СТАЊА – ПРОФИЛИСАЊЕМ ЗАЈЕДНИЦЕ у коме су текуће стање и фактори одрживости у заједници идентификовани и процењени. Као следећи корак уследило је дефинисање визије, приоритета и циљева у оквиру СТРАТЕШКОГ ДОКУМЕНТА на локалном нивоу. Након ове фазе, дефинисане су активности и пројекти у оквиру локалног АКЦИОНОГ ПЛАНА.
Како бисмо постигли одређене резултате имплементације пројекта, мора да се тежи развијању УПРАВЉАЧКОГ И МОНИТОРИНГ СИСТЕМА.

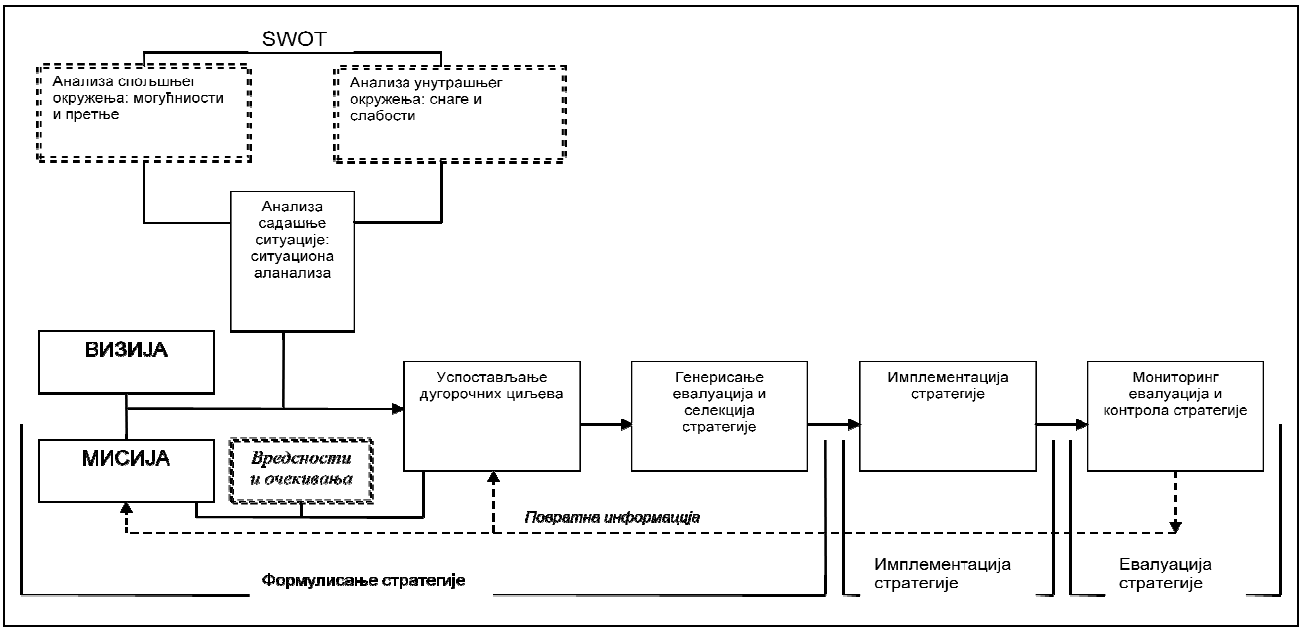

УЧЕСНИЦИ У ПРОЦЕСУ ИЗРАДЕ СТРАТЕГИЈЕ

Координациони тим:

1. Горан Станковић - Канцеларија за локални економски развој општине Александровац
2. Борис Пејић - Канцеларија за локални економски развој општине Александровац
3. Владан Николић – Агенција за регионални развој Расинског округа
4. Соња Јевремовић - Агенција за регионални развој Расинског округа

Радна група 1: ПРИВРЕДА

Драган Благојевић - Општинска управа Александровац, Мирослав Ивановић - Општинска управа Александровац, Зоран Бојовић - д.о.о Риз Александровац, Небојша Бонџић - Агенција за стратешки развој Александровац,
Модератор: Горан Станковић - КЛЕР Александровац

Радна група 2: ЕКОЛОГИЈА

Слађан Видојевић - ЈКСП Александровац, Војислав Сауловић - ЈКСП Александровац, Милена Ковачевић - Општинска управа Александровац, Владимир Рашковић – Шумска управа Александровац
Модератор: Борис Пејић- КЛЕР Александровац

Радна група 3: ДРУШТВЕНЕ ДЕЛАТНОСТИ

Иван Брборић - Завичајни музеј Александровац
Бранко Рајчић - Средња школа Свети Трифун са домом ученика Александровац, Саша Ивановић - МНРО Александровац, Зоја Ивановић - МНРО Александровац, Бобан Јовановић - КПЗ Александровац, Катарина Николић - КЗМ Александровац, Милорад Вулетић - Центар за социјални рад Александровац, Стаменко Костов - Здравствени центар Александровац, Драган Ђурђевић - Црвени крст Александровац
Модератор: Зоран Андрејић - Дом културе Александровац

Радна група 4: ТУРИЗАМ

Сања Кнежевић - Етно село Латковац, Драган Илић - Музеј винарства и виноградарства Александровац, Иван Брборић - Завичајни музеј Жупе Александровац, Момчило Минић - Винска кућа Минић Тржац
Модератор: Тања Мајдевац – Туристичка организација Александровац

САДРЖАЈ

Уводна реч Председника општине

0. Стратегија развоја општине Александровац – методологија израде стратегије
Учесници у процесу израде стратегије

1. Општи подаци
1.1 Административни и географски положај
1.2 Историјат
1.3 Становништво
1.4 Природни ресурси
1.5 Економска развијеност
1.6 Општинска организација

2. Показатељи тренутног стања

3. Пресек стања / тренутна ситуација
3.1 РГ1: Привреда
3.2 РГ2: Екологија
3.3 РГ3: Друштвене делатности
3.4 РГ4: Туризам

4. Дефиннисање приоритета, визије и циљева
4.1 Дефинисање визије општине Александровац
4.2 Дефинисање приоритета
4.3 Дефинисање стратешких циљева
4.4 Дефинисање специфичних циљева
4.5 Дефинисање програма

5. Мониторинг и евалуација

6. АНЕКС 1 – Акциони планови

1. ОПШТИ ПОДАЦИ

1.1 Административни и географски положај

Општина Александровац је смештена у централној Србији између планина Копаоник, Жељин, Гоч и Јастребац. Граничи се са општинама Брус, Рашка, Врњачка бања,Трстеник и Крушевац. Припада Расинском управном округу .

Површина општине Александровац је 387 км^2 са укупно 26.522 становника по попису из 2011. године.

На територији општине Александровац нема железничких путних праваца и већих речних токова. Кроз општину Александроац пролазе државни путеви II реда : ДП II -119 Крушевац - Јошаничка Бања према општинама Рашка и Нови Пазар, ДП II - 118 Стопања - Брус према Копаонику, ДП II - 222 Крушевац - Брус -Александровац - Гоч према Жељину и Врњачкој Бањи.

Сви државни путеви другог реда, путни правци су асфалтирани и проходни су током целе године.

Слика 2: Шири положај општине Александровац

Слика 3: Положај општине у округу

Општина Александровац има 55 насељених места: насељено место Александровац који је привредно културни и политички центар општине и 54 насељена места ван седишта општине.

Општина Александровац има дугогодишње искуство и традицију у пољопривредној производњи и развоју воћарства и виноградарства, повртарства и сточарства. Традиција у виноградарској, воћарској, ратарској производњи, као и сточарској производњи, је диктирана деценијама и столећима уназад орографским, геолошким, педолошким и климатским условима, што представља добру подлогу за даља улагања у њен развој.

Географски положај, карактеристике земљишта и климатски услови одређују услове за опстанак биљног и животињског потенцијала у општини.

Територија општине Александровац је веома богата шумским површинама. Већа подручја под шумом се налазе углавном у планинском делу општине на обронцима планина Гоч и Жељин, а управљање шумским површинама врши Јавно предузеће “Србијашуме”, ШГ Крушевац ШУ Александровац. У приватној својини се налази око 38 % шумског земљишта.

Животињски свет је поред домаћих представљен мањим бројем врста дивљих животиња.

Слика 4. Мапа општине Александровац

Општина Александровац поседује велике потенцијале за развој туризма – близина Копаоника и Врњачке Бање, манастири Руденице, Дренча и Плеш, остаци средњевековног града Козника, Митрово Поље као ваздушна бања, добра саобраћајна повезаност села, пољане – специфична виноградарска насеља, привредно-туристичка манифестација "Жупска берба" са традицијом од педесет година, Међународни сајам вина, вински и верски туризам су значајни потенцијали у развоју туристичке привреде. Завичајни музеј Жупе и Музеј винарства и виноградарства са винотеком, једини те врсте у земљи, представљају посебан значај у афимацији потенцијала у овом развоју

Карактеристике природних услова на подручју општине Александровац, тј. орографске, геоморфолошке, геолошке, климатске, педолошке, хидролошке и хидрографске карактеристике, као и распрострањеност сировина, ловних и риболовних површина, указују на основне потенцијале и ограничења у оквиру природних услова и ресурса.

1.2 Историјат

Први писани подаци о Жупи потичу са краја XII века. Велики жупан Стеван Немања оснивач српске државе, поклонио је манастиру Студеници више села у овом крају. У ктиторској повељи, 1196. године. манастиру Студеници дата су следећа села: Поповац, Кожетин, Ракља, Велика Крушевица и подруми са обавезом да „приносе вино потребно манастиру“.

Четрдесетих година деветнаестог века подижу се прве куће на месту данашњег Александровца, јер је стари Кожетин било насеље изграђено на вису око александровачке цркве и на терену данашњег насеља Кожетин. Привредни значај Кожетина расте са развојем продукционих односа. Ствара се танак слој богатих трговаца. Они су се заложили да Кожетин 19. јуна по старом а 2. јула по новом календару 1882. године добије име Александровац у част престолонаследника Александра Обреновића. Године 1901. Александровац је посетио краљ Александар Обреновић у време ускршњег поста и причестио се у александровачкој цркви. Дочекала га је огромна маса Жупљана којој је он честитао причест.

То је већ била напредна варошица која је 1837. године добила основну школу а 1872. 19. Јануара, отворена је Народна читаоница, једна међу првима у Србији. Црвени крст у Кнежевини Србији има 1874.године шест организација од којих је једна у Жупи. Жупски Црвени крст је први обавио хуманитарни задатак у збрињавању рањеника и пострадалих у ослободилачким ратовима 1876-1878. године, новчаним средствима у износу од 3600 златних талира.

У Жупи је 1882. године први пут константована зараза винове лозе филоксером, која је за само четири године опустошила виногорје. Краљевина Србија је већ 1891.године формирањем Државног лозно-воћног расадника, трећег по реду у Србији, учинила велике напоре у обнови виногорја.

Француски конзул Деко, приликом посете Жупи 1904.године изјавио је, када је видео тада већ обновљено жупско виногорје: „Ово је друга европска Шампања“. Већ 1904.гоидне, основана је Пољопривредна набављачко-потрошачка задруга, једна од првих у Краљевини Србији. Задружни покрет у Жупи је био снажан све док није ликвидиран 1948.године а задружна имовина национализована. Александровац је прву апотеку добио 1908. године.

Ратови од 1912-1918.године оставили су тешке последице, много погинулих и умрлих, а привреду опустошену, винограде запуштене, сточарство уништено. Држава 1921.године, оснива Специјалну виноградарско-винодељску школу, која је образовала 26 генерација, најбољих југословенских винара и подрумара.

Државна болница са стационаром, диспанзером и породилиштем изграђена је 1924. Град се брзо опоравља, нарочито цвета трговина вином, велики винарски трговци праве модерне подруме, отварају се шпекулантске радње, развија трговина и занатство засновано на искључиво мануфактурној производњи.

1.3 Становништво

У седишту општине Александровац живи 6.228 становника, што чини 23 % становништва, а у остала 54 насељена места живи 20.294 становника – 77 % становништва. Просечна гусина насељености је 68 становника по км^2, већа од просека је у доњем - источном делу општине, а мања од просека у брдско планинском – горњем западном делу општине Александровац.

Укупан број становника у општини Александровац се из године у годину смањује, као и број становника и домаћинстава у насељеним местима брдско планинског дела општине Александровац који захвата значајну површину територије: Јелакци (2.372 ха), Рокци(1.398 ха), Стрменица (751 ха), Козница(973 ха), Бзенице (2.122 ха), Вранштица (829 ха), Рогавчина (3.255 ха), Плоча (1.745 ха) , Плеш (900 ха), Лесковица (1.235 ха) и Велика Врбница (1.530 ха) или укупно 44 % територије општине Александровац.

Миграција становништва из планинских насељених места према административном седишту општине, као и миграција сеоског становништва и настањивање у близини постојећих регионалних путева и локалних путева са савременим асфалтним застором, резултовала је у промени демографске структуре становништва у општини, те је приметно смањење укупног броја становника. Веома је изражен негативан природни прираштај, погоршање старосне структуре и виталних карактеристика популације, неповољна образовна и квалификациона структура становништва.

Насељено место	БРОЈ СТАНОВНИКА							
	1948	*1953*	*1961*	*1971*	*1981*	*1991*	*2002*	2011
укупно	**32612**	**34748**	**34540**	**33798**	**33887**	**33215**	**31338**	**26522**
Александровац	1027	1153	1320	3067	5177	6354	7014	6228
Бзенице	958	1019	1005	723	588	432	434	282
Боботе	537	549	556	516	473	424	366	299
Ботурићи	383	413	399	354	336	308	279	235
Братићи	281	284	252	216	204	168	144	72
Велика Врбница	754	794	774	705	619	484	471	441
Веља Глава	350	367	376	324	302	263	198	167
Венчац	403	448	390	396	401	478	456	382
Витково	481	535	565	514	493	565	508	492
Вражогрнци	445	480	485	450	378	381	309	267
Вранштица	282	315	318	266	206	125	75	41
Врбница	796	823	834	715	671	609	564	429
Гаревина	291	315	304	513	503	451	431	393
Горња Злегиња	739	773	728	648	621	580	458	403
Горње Ратаје	1101	1155	1113	1055	1004	964	890	676
Горњи Вратари	338	380	338	284	246	213	200	185
Горњи Ступањ	1108	1166	1101	1022	925	859	691	568
Грчак	316	350	340	269	229	182	151	121
Дашница	828	845	825	795	752	754	713	621

Доброљупци	633	653	587	548	481	425	374	341
Доња Злегиња	739	773	728	648	621	580	458	239
Доње Ратаје	1146	1203	1158	1098	1045	1010	960	824
Доњи Вратари	439	476	448	395	340	316	299	253
Доњи Ступањ	1520	1622	1589	1414	1344	1243	1138	942
Дренча	553	573	559	296	275	299	278	265
Јелакци	913	980	1109	1082	844	627	505	357
Кожтин	312	355	350	504	885	888	936	912
Козница	306	323	313	321	267	211	150	117
Латковац	724	780	775	756	674	574	502	416
Лаћислед	960	1042	1055	961	964	954	864	745
Лесеновци	325	315	331	288	256	209	195	151
Лесковица	429	489	503	515	440	381	322	248
Љубинци	469	505	492	430	361	371	328	276
Мрмош	1043	1106	1133	1017	971	954	864	762
Новаци	536	521	510	502	463	450	422	353
Пањевац	604	622	547	507	425	339	293	225
Парчин	380	408	373	373	348	283	274	211
Плеш	707	777	795	695	585	490	403	336
Плоча	578	640	726	701	606	574	476	333
Поповци	64	73	77	61	73	77	103	108
Пуховац	451	499	543	495	388	531	510	455
Ракља	239	262	273	359	442	583	727	758
Ржаница	552	570	538	489	458	388	350	268
Рогавчина	951	831	1091	829	687	410	221	117
Рокци	617	664	712	672	551	508	282	136
Руденице	289	298	302	281	299	264	258	149
Стањево	315	363	352	676	991	1197	1337	1192
Старци	103	90	92	74	74	69	53	40
Стрменица	491	799	584	473	360	270	194	122
Стубал	500	527	535	503	524	591	654	595
Суботица	1017	1067	995	916	851	838	724	630
Тржац	336	361	310	305	287	270	253	204
Трнавци	843	866	872	763	635	581	494	411
Тулеш	672	696	729	674	687	629	561	439
Шљивово	622	640	590	490	448	425	380	290

Извор: РЗС

Табела 1. Упоредни преглед броја становника 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002 и 2011 године.

Може се видети да су највећа насеља у општини Александровац Доњи Ступањ са 942 становника, Доње Ратаје са 824 становника. Док највише становника има у самом граду Александровцу 6.228 становника, што чини 23 % становништва.

ЕТНИЧКА СТРУКТУРА. Највећи број становника општине Александровац чине Срби (97%), са веома малим учешћем Роми (0.3%) и осталих (2.63%).

Нација	Срби	Роми	Црногорци	Хрвати	Југосовени	Бугари	Македонци	Муслимани	Остали	Укупно
Број	25682	84	23	8	6	7	11	1	700	26522
%	96,8%	0.31%	0.08%	0.03%	0.02%	0.02%	0.04%	0.00%	2.63%	100%

Извор: РЗС

Табела 2. Етнички састав становништва према попису из 2011. године

КРЕТАЊЕ СТАНОВНИШТВА. Кретање становништва у општини Александровац карактеришу основне детерминанте:

- низак наталитет
- повећане стопе морталитета
- миграциони процеси

У периоду од 1981. године па до задњег пописа 2011. године општина Александровац остварује негативну стопу пораста укупног становништва. Старосна структура становништва општине све више има карактеристике "регресивног" односно старијег типа становништва, будући да се смајују фертилни и омладински контигент становништва.

Година	Мушко	Женско	Укупно	Смањење броја
2002	14619	14770	29389	-
2011	13295	13227	26522	**-2867**

Табела 3. Кретање броја становника

За општину Александровац карактеристичне су како дневне миграције (њихов број обухвата ангажовано, запослено становништво као и децу и омладину која свакодневно путује до школе или посла), миграције у веће градове и спољне миграције, односно миграције у иностранство, које се јављају искључиво из економских разлога.

ПРИРОДНИ ПРИРАШТАЈ. Укупан број живорођене деце на територији општине Александровац током 2012. године је износио 196.

Према статистици РЗС за 2012. годину, стоји да се у општини Александровац на 1.000 становника роди 7,5 детета. Овај број је нешто виши на нивоу Расинског округа и износи 8,0 док на нивоу Републике Србије износи 9,3 рођена детета на 1.000 становника. Природни прираштај је негативан и у односу на окружни и републички

	Општина	Округ	Србија
живорођени	196	1.920	67.257
живорођени на 1.000 становника	7,5	8,0	9,3
умрли	441	3.624	102.400
умрли на 1.000 становника	16,8	15,1	14,2

природни прираштај	- 245	- 1.704	- 35.143
природни прираштај на 1.000 становника	- 9,3	- 7,1	- 4,9

Извор: РЗС, "Витални догађаји у Србији 2012", Саопштење бр. 197, год. ЛХИИИ, 15.07.2013.

Табела 4. Природни прираштај

1.4 Природни ресурси

Простор општине Александровац рељефно се састоји из две основне геоморфолошке целине. Територија има неколико морфолошких целина:

- планински део према општинама Брус, Рашка и Врњачка Бања - планинско залеђе Горња Жупа
- равничарски део према општинама Трстеник и Крушевац - Доња Жупа

Геоморфолошке целине и геолошки састав земљишта на територији општине су разнолики. У западном делу општине земљиште је каменито, обрасло пашњацима и шумама. Заступљени тип земљишта је подзол. На делу територије у непосредном окружењу насељеног места Александровац, земљиште је благо брдовито и погодно за развој воћарства и виноградарства, а у источном и северном делу општине Александровац према општинама Крушевац и Трстеник растресито, типа обогаћена смоница, погодно за узгајање повртарских култура.

Територија општине Александровац се простире на површини од 386,6 км^2. Жупска котлина на североисточној страни општине захвата површину од 161 км^2, дужине 14 км и ширине 11 км и чини једну трећину општине.

Обрадиве пољопривредне површине се простиру на 23.259 ha, под шумама је 13.525 ha, а неплодно земљиште захвата површину од 1.876 ha.

Кроз општину Александровац теку реке Расина, Јошаница и Вратарица. Воде припадају сливу реке Велике Мораве и Ибра.

Подземне воде се налазе на малој дубини, а нека истраживања указују да је територија општине Александровац богата подземним и минералним водама на дестинацијама „Митрово поље“ и делу општине према Трстенику и Врњачкој Бањи.

Термоминералне воде су присутне у планинском делу општине Александровац, подно планине Гоч у месту „Митрово Поље“ на дубини од 139 метара, са сталном температуром од 25°C.

Према испитивању ресурса и могућности вишенаменског коришћења подземних вода на теротрији општине Александровац, које је рађено у периоду јули - октобар 2007. године, налазишта подземних вода погодних за флаширање су: у насељеним местима Мрмош и Врбница, извор код рибњака у Митровом Пољу КО Бзенице, извор Вранштица у истоименом насељеном месту, извор Гочки студенац и извор Сеочански студенац у насељеном месту Рогавчина.

Рељеф. Након повлачења Панонског мора које се овде увлачило у облику залива, речни токови су изградили данашњи рељеф, обликујући безброј брежуљака и долина разних праваца пружања. Углавном су то брежуљкасто - брдовити и ниско-планински предели у источном делу општине и предели са изразито планинским карактером на западу. Рашчлањеност терена је изразита и креће се од 180 до 1.785 метара надморске висине.

Сем мањих алувијалних равни, Жупа је благо заталасана површ коју карактеришу падине скоро без осојних страна што омогућава дуготрајно дејство сунчевих зрака.

Територија има две морфолошке целине. То су: Доња и Горња Жупа.

Доња Жупа представља виногорје смештено у котлини површине 160 м^2(16,000 ha), Жупска котлина је подељена на три мање издужене котлине дуж токова Пепељуше, Кожетинске и Дреначке реке. Ова зона има све особине простора у коме доминирају активности везане за природни потенцијал (пољопривреда, лов, риболов, туризам). У оквиру ове зоне развијене су и друге делатности (комуналне и производне). То се, првенствено односи на локацију индустријских погона, изражену стамбену и викенд изградњу, као и јединствен, нажалост, тешко нарушени пејзаж виноградарских кућа - "пољана", које су и данас у функцији.

Горња Жупа се издиже изнад површи Доње Жупе и нижих долинских страна речних токова, захватајући највећи део територије 227 км². Оријентисана је око река Расине и Јошанице и има наглашен брдско-планински карактер. У оквиру ове зоне смештена су насеља разбијене морфолошке структуре са пространим шумама, бистрим и пуним рибе воденим токовима, пашњацима и пејзажима изузетне лепоте и квалитета.

Хидрографија. Територија општине Александровац припада Црноморском сливу. Најзначајнији ток је река Расина, која се код Крушевца улива у Западну Мораву као њена десна притока.

Већи речни токови у општини Александровац су, поред Расине, Јошаничка река, Вратарица, Пепељуша, Кожетинска и Дреначка река. Воде припадају сливу река Велика Морава и Ибар.

Долинске равни Кожетинске, Дреначке и реке Пепељуше, као и њихових притока, су предели акумулативног наноса са земљиштима највиших бонитетних класа.

Читава газдинска јединица "Жељин" је врло богата водом па је, самим тим, хидрографски јако изражена, јер има велики број водотока по целој површини. Извори су чести и богати водом током целе године, тако да се у јаругама и долинама стварају поточићи, потоци и речице које граде врло густу водену мрежу.

Главни гребен који се протеже правцем запад-исток, почев од плочке Чуке, преко Смречја и Стражишта до превоја Караула, уједно је и вододелница и дели комплекс на два гравитациона подручја:

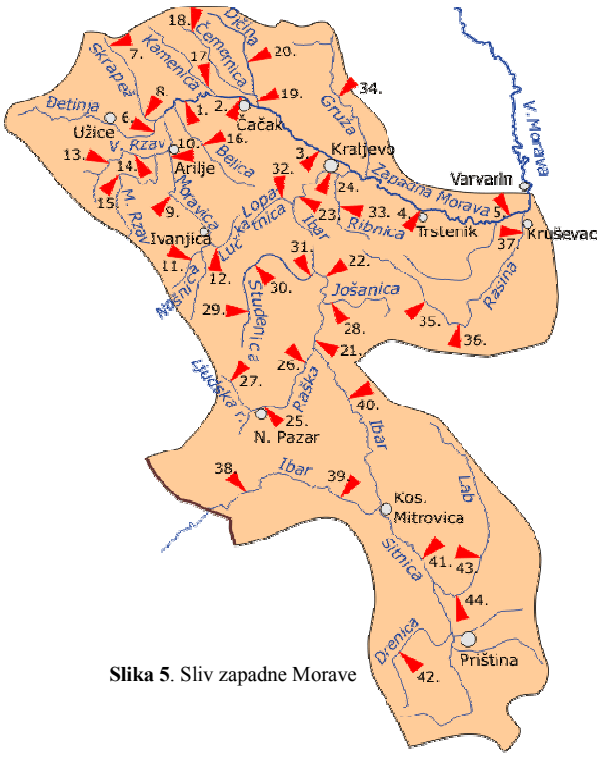

Slika 5. Sliv zapadne Morave

-Расинско, које углавном обухвата северни и североисточни део и
-Ибарско, које преко Јошаничке реке обухвата јужни и југоисточни део ове газдинске јединице. Расина је десна притока Западне Мораве. Дугачка је 92 км и има слив од 981 км^2. Извире на падинама Гоча и Жељина, под Црним врхом, на надморској висини од 1.340 м од изворишних кракова Велике и Бурманске реке, а утиче у Западну Мораву 5 км низводно од Крушевца.

Слив Расине има изразито асиметричан облик. Осим речице Загриже, која Расини притиче са планине Гоч са леве стране у изворишном делу, све остале притоке дотичу са десне стране.
У Расинском гравитационом подручју по количини воде највећа је река Бзова, која код моста званог "Машинерија" поприма воду осталих потока и одатле тече на исток под именом Врањуша. У даљем току, у њу се са десне стране улива Петњичка река. Северно од реке Врањуше налази се тзв. Бурманска река, која такође тече на исток и са реком Врањушом састаје се изван територије ове газдинске јединице.
Међутим, пре него што се река Врањуша састаје са Бурманском реком у њу се са десне стране улива Велика река. Она извире испод самог Жељина и у своме горњем току зове се Смречка река, чинећи одатле реку Расину. Главна река ибарског гравитационог подручја јесте Јошаничка река (Јошаница). Укупна дужина Јошанице је 17 км. Извире на падинама Жељина и Копаоника, са врло хладном водом и у току лета. Настаје од Плочке (Коњске) реке и Брајковине, које се састају на територији општине Александровац у селу Јелакци. Кроз александровачку територију протиче у дужини од око 6 км, а осталих 11 км кроз територију општине Рашка. На последњим метрима александровачке општине је и Дренска клисура.
Самоковка тече са обронака Копаоника ка Јошаничкој бањи где се улива у Јошаницу. Даље, заједно теку према Биљановцу. Ту се Јошаница улива у Ибар, недалеко од Ибарске магистрале.

У Доњој Жупи практично и не постоје реке, већ речице: Кожетинска, Пепељуша, Вратарица и Дреначка, које током године (у периоду мај-октобар) неретко пресуше због крашко-кречњачког састава тла.

Кожетинска речица се формира у доњем делу насеља Кожетин, предграђу Александровца, од две мање речице: Поповачко-Старачког (десни Кожетин) и Латковачко-Пуховачког потока (леви Кожетин). Од Кожетинске речице у даљем њеном току настаје Пепељуша у којусе уливају речице Вратарица и Дреначка.

Речица Вратарица се формира у селу Горња Велика Врбница и протиче својим током кроз следећа насеља: Горња Велика Врбница, Горњи Вратари, Доњи Вратари, Лесеновци, Врбница, Доброљупци, Трнавци, Вражогрнци, Суботица и Злегиња. У Злегињском пољу се улива у Пепељушу.

Речица Дреначка се формира у селу Дренча и својим током протиче кроз следећа насеља: Дренча, Доња Ржаница, Тржац, Горње Ратаје, Доње Ратаје, Дашница и Злегиње. У Злегињском пољу се улива у речицу Пепељушу.

Подземне воде су изражене у облику нормалне издани, али су њихова издашност и водне резерве различите у зависности од геолошке грађе. У алувијалној равни Пепељуше подземне воде су на малој дубини која се у неогеним теренима постепено повећава. Знатно већа дубина подземних вода је у стенама планинског дела Жупе.

Налазишта подземних вода погодних за флаширање вода су у насељеним местима Мрмош и Врбница, извор код рибњака у Митровом Пољу (КО Бзенице), извор Вранштица у истоименом насељеном месту, извори Гочки студенац и Сеочански студенац у насељеном месту Рогавчина.

Термоминералне воде су присутне у планинском делу општине, у подножју планине Гоч. На десној обали Расине, у Митровом Пољу, откривена је термоминерална вода "Девојачки извор", где су раније вршени геолошки радови, односно бушења до дубине од 320 м. Извор је капацитета око 10 л/с и просечне температуре око 23ºC. На основу одговарајућих хидролошких прогноза постоји вероватноћа да се дубљим бушењем добије вода температуре до 80ºC, која би могла да послужи као геотермална енергија са широким могућностима примене.

Земљиште. Геоморфолошке целине и геолошки састав земљишта су разнолики. Каменито земљиште, обрасло пашњацима и шумама, карактеристично је за западни део општине, где је најзаступљени тип земљишта подзол. У непосредном окружењу насеља Александровац, земљиште је благо брдовито, што погодује развоју виноградарства и воћарства. Источни и северни део општине (према општинама Крушевац и Трстеник) карактерише растресито земљиште, типа обогаћена смоница, погодно за узгајање повртарских култура. Алувијална земљишта највише су заступљена у долини Пепељуше и њених притока. Одликују се различитим саставом и знатном влажношћу те су погодна за гајење повртарских култура. Гајњаче су знатно више распрострањене и обухватају централне и источне делове општине Александровац. То је земљиште карактеристично за оцедите, благо заталасане терене до 600 м надморске висине. У повољним климатским условима Жупе, гајњаче су идеална подлога за гајење винове лозе. Повећањем висине, гајњаче прелазе у смеђа подзоласта земљишта која карактеришу планински део општине. Углавном су то шумска земљишта. На стрмим теренима изражени су ерозиони процеси. Интензивним биолошким процесима, пре свега пошумљавањем, временом су знатно смањене површине захваћене ерозијом.

Минеролошки и рудни ресурси. Проспекционо-истражним радовима мањег обима и области Александровца и села Виткова, Бобота, Новака и Дашнице констатоване су појаве угља. Процењује се да су рудне резерве угља око 50 милиона тона.

Материјалних доказа о ранијим активностима на експлоатацији злата, још из времена Римског царства и српске средњовековне државе, има доста у планинском делу Жупе, али су они до сада мало истраживани.
На подручју општине Александровац, лоцирано је више појава различитих минералних сировина, као што су опекарске глине, мермери и тракасти мермерисани кречњаци, као и грађевинско - архитектонски и технички камен.

Шумски потенцијали. Шуме имају важну улогу у спречавању настајања бујица - сливна подручја обрасла шумом имају 30-50% ниже водостаје у односу на сливове који нису обрасли шумом. Шуме спречавају ерозију земљишта а представљају најбољи и најјефтинији филтер за

добијање пијаће воде. На подручију општине Александровац шуме се простиру на 134 км², што у односу на укупну површину подручја општине 387 км² износи 34,62%. Шумовитост Републике Србије износи 22,2% па је, према томе, шумовитост општине Александровац далеко изнад шумовитости Републике. Од трећине територије општине Александровац (13.282 ha), колико је под шумским површинама, на друштвене шуме отпада 62,2% (8.265 ха) а на приватне 37,8% (5.017 ha).
У друштвеним шумама лишћари учествују са око 98% а четинари са око 2%.

У оквиру лишћара, учешће букве је око 93%, храста око 6% и осталих лишћара око 1%. Код четинара, најзаступљенији су бор (око 85%) и јела (око 9%), док су смреча (око 3%) и остали четинари (око 3%) заступљени симболично. Остали шумски природни ресурси, као производ шумског еко-система (лековито биље, шумски плодови, гљиве, ловна дивљач, пашњачке површине и др.), не користе се у довољној мери и рационално. Најчешће се врши сакупљање гљива, док се остали производи веома слабо заступљена због великог смањења сточног фонда и миграције сеоског становништва из брдско-планинског подручја.

Биљни и животињски свет. Вегетациони покривач општине Александровац већим делом чине пољопривредне културе, док је природна вегетација задржана главном у планинској области. Код пољопривредних култура изразита је оријентација на воћарство и виноградарство, затим следе житарице, крмно биље, поврће и индустријско биље.

Стање сточног фонда, као дела животињског света, се мења из године у годину. Тенденција променљивости је посебно изражена у живинарству, мање у овчарству и говедарству. Временом је побољшаван расни састав стоке. У симболичном броју се гаје козе и коњи.

Од дивљих животиња, најраспрострањенији су зечеви, пољске јаребице и фазани. У ловишту има препелица, патака, срна, лисица, куна, дивљих мачака, дивљих свиња и вукова.

1.5 Економска развијеност

Општина Алекандровац лоцирана је у централној Србији.

Општина припада II групи општина по економској развијености.

Основне природне карактеристике, структура становништва и изграђена инфраструктура чинили су и основу развоја привреде општине Александровац.

Како је 56,1% укупне површине општине пољопривредно земљиште, односно 78,8% овог земљишта припада категорији обрадивог земљишта, то је утицало да пољопривреда буде основна привредна делатност становника.

Општина Александровац има дугогодишње искуство и традицију у пољопривредној производњи, развоју воћарства и виноградарства, повртарства и сточарства. Традиција у пољопривредној, виноградарској и воћарској производњи, као и сточарској производњи, је диктирана деценијама и

столећима уназад орографским, геолошким, педолошким и климатским условима, што представља добру подлогу за даља улагања у њен развој.

Општина има све неопходне предуслове за развој привреде, пре свега на подручју предвиђеном за изградњу нових привредно-радних зона дуж државних путева другог реда према Крушевцу, Трстенику, Рашкој и Брусу, чиме се стварају услови за развој и нова запошљавања.
Сви постојећи привредни ресурси биће стављени у функцију развоја привреде, нових производних и услужних програма. Циљ је већа производња добара и пружање услуга за тржиште Србије и извоз, што ће довести до отварања нових радних места и пораста животног стандарда становништва.

1.6 Општинска организација

Органи у општини су: Скупштина општине, председник општине, Општинско веће и Општинска управа.

Скупштина општине је највиши орган општине и чини је 59 одборника. Радом Скупштине руководи председник Скупштине општине који се бира из реда одборника.

Председник општине представља и заступа општину и обавља извршну функцију у општини, а има заменика који га замењује у случају одсутности.

Општинско веће обавља извршну функцију у општини, предлаже акта која доноси Скупштина и другостепени је орган у решавању по жалбама на одлуке општинске управе и јавних предузећа и установа чији је оснивач општина Александровац.

Општинска управа извршава Законе и одлуке Скупштине општине, припрема предлоге одлука, решава о правима и обавезама грађана, пружа стручну помоћ грађанима и правним лицима у остваривању права.

У оквиру општинске управе образован је Општински услужни сервис.

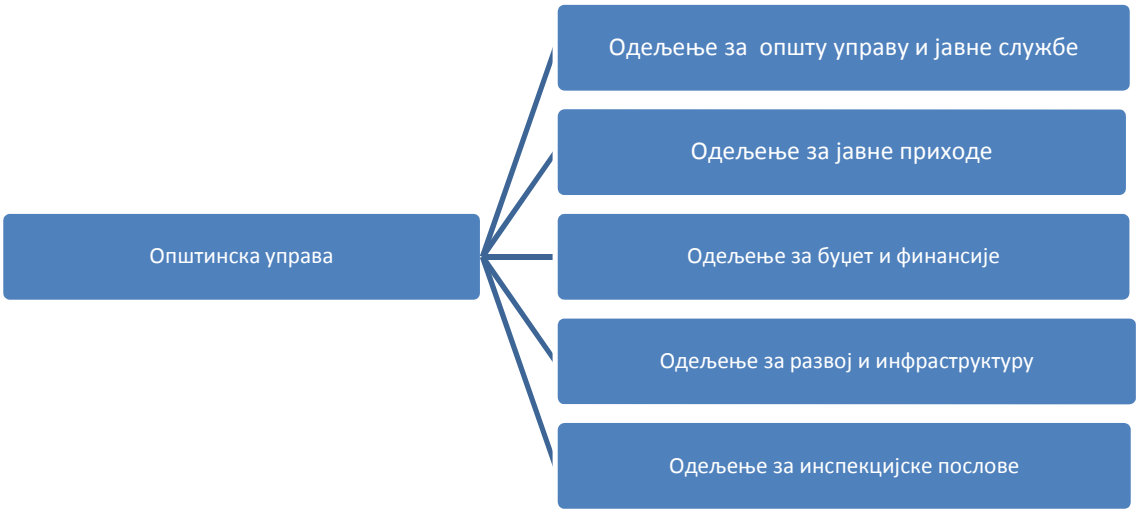

Графикон 1. Шема општинске управе општине Александровац

2. ПОКАЗАТЕЉИ ТРЕНУТНОГ СТАЊА

Индикатор бр. 1 - Управљање отпадним водама у градским срединама
У општини Александровац не постоји ни један колектор за пречишћавање отпадних вода, тако да се све отпадне воде са њене територије без икакве обраде уливају у реку Пепељушу.

Индикатор бр. 2 – Заштићене области
Овај индикатор се тиче одрживог развоја, рестаурације и заштите земљишта и локација на територији општине.

Заштићене области	Ха	%
Република Србија	547176	6,19
Општина Александровац	205,2	0,81

Табела 5 – Заштићене области

Од 205,2 ha заштићених области на територији општине Александровац 15,2 ha припада заштићеном подручију на Жељину, а остало другим културно историјским споменицима (Козник, Лукаревина, Дренча, Витковачко поље...)

Индикатор бр. 3 – Напуштено и загађено земљиште
Не постоје подаци о загађеном и напушеном земљишту на територији општине.

Индикатор бр. 4 - Општински отпад по врсти одлагања

Општински отпад по врсти одлагања	Депонија, т и %	Спаљен отпад, т и %	Рециклиран, т и %	Просецна количина отпада која заврсава без икаквог управљања, %
РС	-	-	-	-
Општина 2012	5394 – 72%	-	-	28%
Општина 2013	5886 – 75%	-	-	25%

Табела 6 – Општински отпад по врсти одлагања

По последњим подацима на општинској депонији се налази око 175 224 т отпада. Не постоје подаци о спаљеном или рециклираном отпаду.

Депонија “Сињевац” се налази на 8 км од Александровца и лежи ван територије ГУП-а.

Индикатор бр. 5 – Рециклирани отпад
На територији општине Александровац се не врши селекција и рециклажа отпада.
Општина Александровац је један од потписника споразума за изградњу регионалне депоније која би била смештена на територији општине Крушевац.

Индикатор бр. 6 – Густина насељености

Опис	Број становника попис 2011	Површина км2	Густина насељености у 2011, - бр, становника на 1 км2
Република Србија	7120666	88361	81
Александровац	26522	387	69

Извор: РЗС

Табела 7 – Густина насељености

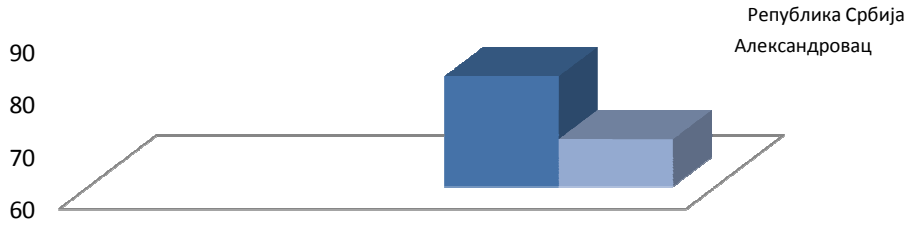

Графикон 2 - Густина насељености у 2011. – бр. Становника по 1км

Просечна густина насељености општине Александровац је 69 становника на км², што је мање од просека у Републици Србији који износи 81 ст/км². Највећа насељености у општини Александровац је у граду и доњем делу Жупе док се у сеоским насељима горње Жупе изразито смањује, усред унутрашње миграције која се одвија последњих деценија. Такође је присутна и спољашња миграција становника ка већим центрима у Србији и иностранству.

Индикатор бр. 7 – Становништво према старости

Саросна структура становништва - Старост	Укупно2011	Жене 2011	Мушкарци 2011
Укупно	**24910**	**12522**	**12388**
0-4	1001	490	511
5-9	1199	570	629
10-14	1322	683	639
15-19	1469	728	741
20-24	1581	780	801
25-29	1431	678	753
30-34	1504	743	761
35-39	1723	821	902
40-44	1761	831	930
45-49	1718	823	895
50-54	1983	927	1056
55-59	2280	1086	1194
60-64	2050	1013	1037
65-69	1336	666	670
70-74	1485	791	694
75-79	1415	841	574
80-84	887	505	382
85 и више	377	251	126
непознато			

Табела 8. – Становништво према старости

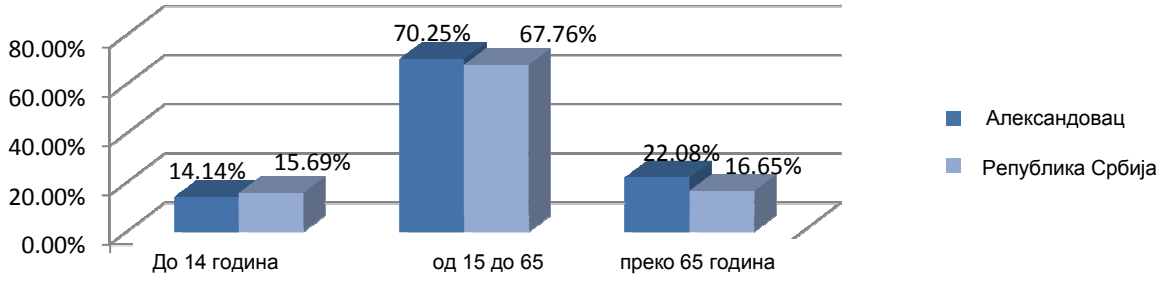

Графикон 3 - Проценат учешћа становништва према старости

Из табеле се може приметити да је најбројнији удео становништва старости од 15 до 65 година (70.25%), а да је најмањи број становника до 14 година (14.14%). Вредности су близу вредностима Републичког просека.

Ако је учешће становника млађих од 15 година у укупном броју становника мање од 20%, сматра се да је становништво старо и да необезбеђује услове за нормалну демографску репродукцију. Из табеле се види да је проценат ове категорије становништва мањи, али да је близу републичлком просеку, тако да се са овим проблемом старења становништва не сусреће само општина Александровац већ и цела Србија.

Индикатор бр. 8 – Образовна структура становништва

Према подацима Пописа из 2002. године, највећи је проценат становника старих 15 и више година са средњом школом (29,12%), мада ништа занемарљивије није ни учешће оних са непотпуним основним образовањем (28,11%). Најмање је оних са вишим и високим образовањем, чији је процентуално учешће далеко испод просека за Расински округ и Републику Србију.

	Општина број			Општина %			Република %		
	укупно	м	ж	укупно	м	ж	укупно	м	ж
укупно становништва	24910	12388	12522	100	100	100	100	100	100
без школске спреме	2.401	365	2.036	9,64	2,95	16,26	5,66	2,53	8,55
непотпуно основно образовање	7.004	3.435	3.569	28,11	27,73	28,51	16,18	13,53	18,64
основно образовање	6.424	3.447	2.977	25,79	27,82	23,77	23,88	22,97	24,72
средње образовање	7.254	4.078	3.176	29,12	32,92	25,36	41,07	46,08	36,43
више образовање	734	395	339	2,95	3,19	2,71	4,51	4,94	4,11
високо образовање	654	422	232	2,63	3,41	1,85	6,52	7,33	5,76
непознато	439	246	193	1,76	1,98	1,54	2,18	2,61	1,78

Табела 9. Структура становништва старог 15 и више год. према школској спреми, 2002.

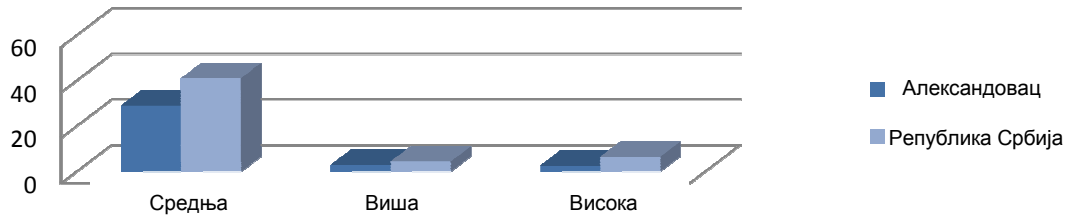

Графикон 4. - Структура становништва старог 15 и више год. према школској спреми, 2002.

Према подацима из табеле највећи је број оних становника са средњим образовањем и то 29.12%, затим следе становници са вишим образовањем (2.95%), док је број са високим образовањем (2.63%). Све ове вредности су много мање од републичког просека и огромне разлике се јављају у свим категоријама.

Образовна структура становништва општине Александровац је на ниском нивоу и то представља велики проблем којем треба посветити велику пажњу. Она утиче на развој укупног становништва, а самим тим и радне снаге која је једна од главних детерминанти развоја.

Индикатор бр. 9 – Дужина путева у км по км^2

Ова категорија иникатора приказује утицај саобраћаја на укупни социо-економски развој , односно, благостање становништва општине.

Опис	Дужина путева у Км	Површина општине у км2	Дужина путева у км по км2
Република Србија	38436	88361	0,44
Александровац	209,5	387	0,54

Табела 10. – Дужина путева у км по км^2

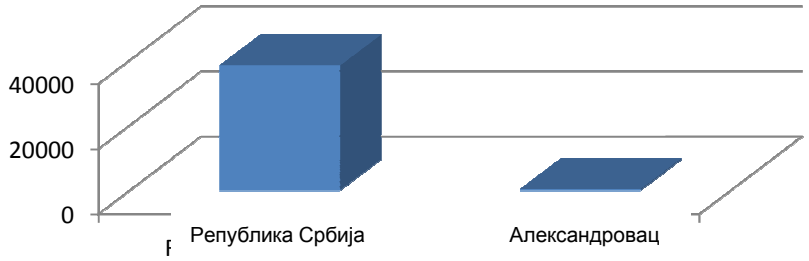

Графикон 5 – Дужина путева у км

Укупна дужина путева на територији општине Александровац износи 407 км, од којих је 209,5 км са савременим коловозом. Локалних путева има 373 км. Градских улица 34 км од чега је 87% са савременим коловозом. Код локалних путева, 48% је са савременим коловозом.

Индикатор бр. 10– Проценат домаћинстава са сигурним приступом води за пиће

	Укупан број домаћинстава	Број домаћинстава прикључених на водовод	Проценат домаћинстава са сигурним приступом води за пиће
Република Србија	2521190	1986259	78%
Александровац	8330	5732	69%

Табела 11. - Проценат домаћинстава са сигурним приступом води за пиће

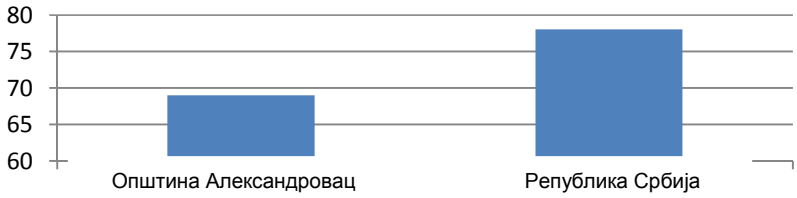

Графикон 6 - Проценат домаћинстава са сигурним приступом води за пиће

Укупан број домаћинстава прикључених на водовод је 5732 домаћинстава која користе воду, што чини око 69% укупног броја домаћинстава. Овај проценат је мањи од Републичког просека – 78% али се подаци односе само на седиште општине и водовод којим управља Јавно комунално предузеће Александровац. У појединим сеоским срединама становници остварују приступ води за пиће преко интерних и сеоских водовода

Индикатор бр. 11 – Број становника на један објекат друштвених, културних, рекреативних активности

Овај индикатор представља елемент оцене развоја а не раста општине и представља основну предпоставку за изградњу ефикасне политике укупног социо-економског развоја.

Општина	Укупан број становника	Број културних објеката	Број објеката за рекреацију	Број становника на један објекат културе	Број становника на један објекат рекреацију
Александровац	26522	26	66	1020	402

Табела 12. - Број становника на један објекат друштвених, културних, рекреативних активности

Идикатор бр. 12 - Структуре становништва по основним контингентима

У старосној структури општине Александровац по основним контингентима, најбројнији је радни контингент од 15-64 године (60,84%), а најмалобројнији је предшколски узраст до 6 година старости (6,42%).

	2002.		2011.	
	број становника	удео (%)	број становника	удео (%)
укупно становништво	29.389	100,00	26.522	100,00
предшколски узраст (0-6)	1.886	6,42	1.412	5,34
школски узраст (7-14)	2.593	8,82	2.240	8,47
радни контингент (15-64)	17.879	60,84	17.255	65,22
становништво од 65 година и више	7.793	26,52	5.500	20,73
жене у фертилном периоду (15-49)	6.367	21,66	5.441	20,56

Извор: РЗС, "Општине у Србији 2003." и "Општине и региони у Републици Србији 2012."

Табела 13. - Структуре становништва по основним контингентима

Графикон 7. - Структуре становништва по основним контингентима

Идикатор бр. 13 – Пољопривредне површине

	општина Александровац (км^2)	удео у укупној површини општине	удео општине у површини истог типа у округу	Расински округ (км^2)	удео округа у површини истог типа у Србији	Република Србија (км^2)
укупна површина	387	100,0%	14,51%	2.668	3,0%	88.509
пољопривредна	217	56,1%	13,2%	1.643	3,2%	50.963
обрадиве површине	104	26,9%	11,1%	934	2,8%	32.936
обрасле шумом	134	34,6%	15,3%	878	4,5%	19.623

Извор: РЗС, "Општине и региони у Републици Србији 2012", Београд 2012.

Табела 14. - Структура земљишних површина

Од укупне површине општине Александровац 56,10% представљају пољопривредне површине. Ово представља значајан потенцијал за развој пољопривредне производње, имајући у виду да ове површине чине 13,2% од укупних пољопривредних површина у Расинском округу и око 0,4% од укупних пољопривредних површина у Републици. Пољопривредне површине у општини Александровац су разнолике и обухватају: оранице, баште, воћњаке, винограде, пашњаке и ливаде.

Индикатор бр. 14 – Структура пољопривредних газдинстава према величини

У структури газдинстава преовладавају непољопривредна газдинства (40,56%), затим следе мешовита (34,77%) и газдинства без прихода (2,20%). Пољопривредна газдинства чине укупно 22,47%, од чега је највећи проценат оних који имају између 1 и 3 ha.

		општина	удео у укупном броју газдинстава (%)	удео у укупном броју пољопривредних газдинстава (%)
газдинства - укупно		20.935	100,00	-
непољопривредна газдинства		8.492	40,56	-
мешовита газдинства		7.279	34,77	-
газдинства без прихода		460	2,20	-
пољопривредна газдинства	укупно	4.704	22,47	100,00
	без земљишта	73	0,24	1,06
	до 1 ха	487	2,32	10,31
	1 - 3 ха	2.022	9,66	42,98
	3 - 5 ха	1.318	6,29	28,02
	5 - 8 ха	622	2,97	13,22
	8 - 10 ха	125	0,50	2,23
	преко 10 ха	124	0,49	2,18

Извор: РЗС, "Попис становништва, домаћинстава и станова у 2002. - СТАНОВНИШТВО: Пољопривредно становништво", Београд, септембар 2004.

Табела 15.- Структура пољопривредних газдинстава према величини

Индикатор бр. 15 - Структура укупне пољопривредне површине у општини према начину коришћења

Према структури пољопривредних површина према начину коришћења највећу површину заузимају оранице и баште (47,91%) а следе их воћњаци (16,22%). Најмању, али ипак изузетно значајну, површину заузимају виногради (10,08%).

		општина (ха)	удео у укупној пољопривредној површини (%)
површина - укупно		25.230	-
пољопривредна површина - укупно		21.707	100,00
оранице и баште	укупно	10.400	47,91
	жито	5.539	25,52
	инд. биље	6	0,03
	повртно биље	2.263	10,42
	крмно биље	2.200	10,13
воћњаци		3.520	16,22
виногради		2.188	10,08
ливаде		3.090	14,23
пашњаци		2.497	11,50

Табела 16. - Структура укупне пољопривредне површине у општини према начину коришћења

Индикактор бр. 16 - Производња појединих ратарских култура, индустријског, повртног и крмног биља

С' обзиром на специфичну климу и земљиште општине Александровац, приноси ратарских култура, индустријског, повртног и крмног биља на територији општине су нижи у односу на републички и окружни просек. Нешто значајнији просечни приноси се остварују у производњи пасуља, кромпира и сена.

	укупан принос у општини (т)	удео у укупном приносу Србије (%)	просечан принос у општини (кг/ха)	просечан принос у округу (кг/ха)	просечан принос у Србији (кг/ха)
пшеница	5.584	0,27	2.775	4.250	4.798
кукуруз	9.439	0,15	3.411	4.907	6.174
шећерна репа	-	-	-	23.342	50.729
сунцокрет	-	-	-	2.277	2.479
пасуљ	65	0,16	1.000	1.237	1.183
кромпир	5.892	0,66	12.921	16.524	11.375
детелина	1.513	0,31	2.586	3.500	4.020
луцерка	2.156	0,22	2.560	3.522	5.320
ливаде (сено)	9.611	0,81	2.268	2.485	1.841
пашњаци (сено)	1.843	0,38	738	764	669

Извор: РЗС, "Општине и региони у Републици Србији 2012.", Београд, 2012.

Табела 17. - Производња појединих ратарских култура, индустријског, повртног и крмног биља

Индикатор бр. 17 – Производња воћа (јабуке, шљиве и грожђе)

Када је у питању воће, земљиште у општини Александровац је изузетно повољно што се одражава изузетним приносима у воћњацима и виноградима. Просечан принос јабука у општини је испод републичког али изнад окружног просека, док је просечан принос шљива незнатно испод републичког и окружног просека. Специфична жупска клима утиче веома повољно па је узгајање винове лозе али и производња вина карактеристична за читаву територију општине Александровац. Када се посматра просечан принос грожђа у општини, он је већи од републичког просека и незнатно нижи од просечног приноса у округу. Ипак, сама општина Александровац учествује са скоро 6% у укупном приносу грожђа у Републици.

	број родних стабала / родних чокота у општини	укупан принос у општини (т)	удео у укупном приносу Србије (%)	просечан принос (кг/стабло или кг/чокот)		
				општина	округ	Србија
јабука	137.910	1.366	0,51	9,9	9,7	16,6
шљива	873.050	7.149	1,23	8,2	8,7	14,3
грожђе	13.152.000	18.612	5,73	1,4	1,5	1,2

Извор: РЗС, "Општине и региони у Републици Србији 2012.", Београд, 2012.

Табела 18. - Производња воћа (јабуке, шљиве и грожђе)

Индикатор бр. 18 – Просечне зараде

	2008		2009		2010	
	бруто зараде	нето зараде	бруто зараде	нето зараде	бруто зараде	нето зараде
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	45674	32746	44147	31733	47450	34142
Александровац	31120	22272	28990	20888	31562	22723

Табела 19. – Просечна зарада

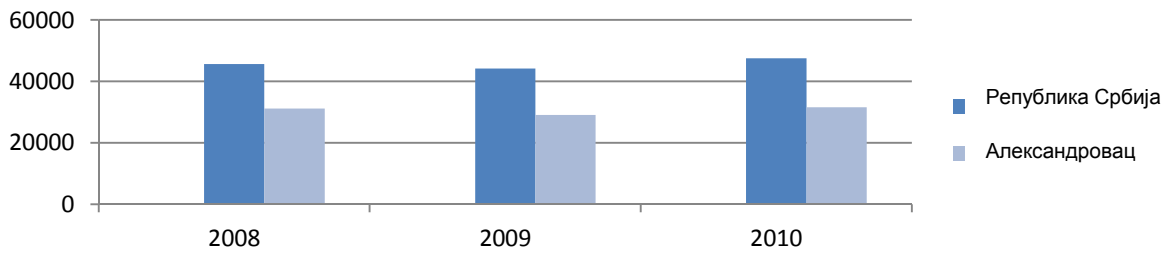

Графикон 8 – Просечне бруто зараде

Вредности у табели се односе на бруто и нето зараде у период од 2008. године до 2010. године и зараде се крећу са осцилацијама и смањењем у 2009 години.

Индикатор бр.19 – Број запослених у правним лицима, по секторим

Број запослених у правним лицима, по секторима КД2010 и НСТЈ						
	2011		2012		2013	
	РС	Александровац	РС	Александровац	РС	Александровац
А - Пољопривреда, шумарство и рибарство	34815	108	33002	108	32715	104
С - Прерађивачка индустрија	295363	1540	289286	1490	287147	1503
Д - Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација	27996	30	28148	30	27950	27
Е - Снабдевање водом; управљање отпадним водама, контролисање процеса уклањања отпада и сличне активности	32427	137	32849	141	34510	143
Ф - Грађевинарство	72405	86	71198	103	67195	108
Г - Трговина на велико и трговина на мало; поправка моторних возила и мотоцикала	183326	214	183973	199	180037	186
Х - Саобраћај и складиштење	86265	86	84641	94	85033	110
И - Услуге смештаја и исхране	20392	18	20306	16	19945	10
Ј - Информисање и комуникације	37738	23	39936	25	40258	27
К - Финансијске делатности и делатност осигурања	39025	17	39245	17	37186	11
Л - Пословање некретнинама	3125	0	3030	0	3056	0
М - Стручне, научне и техничке делатности	52251	71	54219	79	56491	88
Н - Административне и помоћне услужне делатности	29409	4	29805	4	34726	4

О - Државна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање	70479	121	72662	120	74322	118
П - Образовање	138391	406	138959	426	140725	416
Q - Здравствена и социјална заштита	161016	274	160884	269	160021	254
Р - Уметност; забава и рекреација	22309	27	22339	26	22645	24
С - Остале услужне делатности	14387	15	14386	12	11933	29

Извор података: Републички завод за статистику

Табела 20. - Број запослених у правним лицима, по секторима КД2010 и НСТЈ

Из ове табеле може се видети да највише запослених има у прерађивачкој индустрији а затим у образовању.

Индикатор бр. 20 – Обим унутрашњих СДИ по глави становника

Стране директне инвестиције (СДИ) се дефинишу као компаније пореклом из једне државе које праве физичке инвестиције у изградњи фабрика у другој држави.
Обим СДИ по глави становника показује интензитет активности транснационалних компанија у регион.
Тренутно у општини нема директних страних инвестиција.

Индикатор бр. 21 – Укупна активност, стопа запослености и незапослености

Ове индикаторе би требало заједно тумачити како би се добила општа макроекономска слика о у словима тржишта радне снаге на регионалном нивоу. Запосленост и стопа активности указују на величину регионалне економије у смислу доступне радне снаге и показују интензитет којим локално становништво учествује у економији

Стопа незапослености	2011	2012	2013
Република Србија	23,6	24,6	23,00
Александровац	26,10	26,14	28,00

Табела 21. – Стопа незапослености

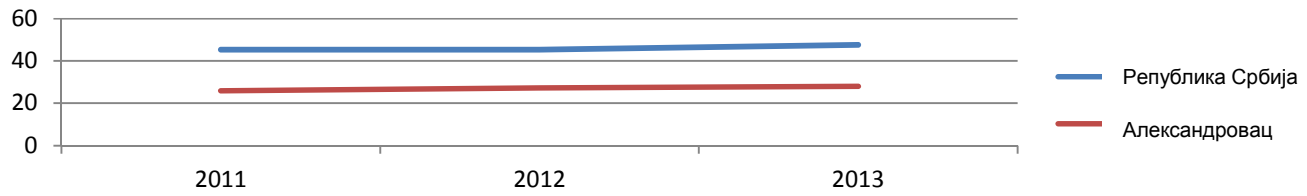

Графикон 9 – Стопа незапослености

Стопа запослености	2011	2012	2013
Република Србија	45,4	45,3	47,5
Александровац	25,88	27,21	27,88

Табела 22. – Стопа запослености

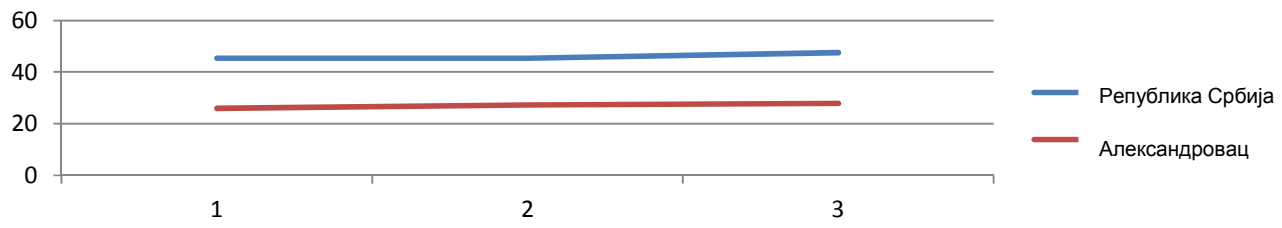

Графикон 10 – Стопа запослености

Из табеле се види да је у претходне три године најмање незапослених било 2011, а од тада се стопа повећава тако да 2013. године износи 28,00%. Укупна стопа запослености посматрано од 2011 године је у благом порасту.

Индикатор бр. 22 – Фискални капацитет општине – Остварење јавних прихода (фискалних облика) по глави становника

	2009	2010	2011	2012	2013
Укупно остварење фискалних облика изворних прихода	49.528.396,94	67.060.833,37	59.053.371,08	62.381.667,38	59.303.501,90
Број становника	29.389	29.389	29.389	26.534	26.534
Приход по глави становника 1/2	1.685,27	2281,83	2009,37	2.351,00	2.235,00

Извор: Одељење за финансије

Табела 23. – Фискални капацитет општине

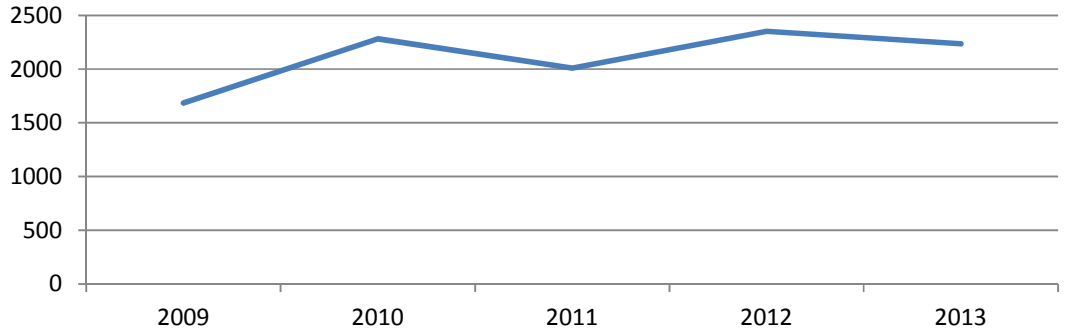

Графикон 11 – Приход по глави становника

Фискални капацитет представља способност да се употребом различитих инструмената пореске политике оствари одређен износ буџетских прихода неког јавног-правног ентитета. Фискални капацитет зависи од достигнутог степена материјалног богатства општине, односно од обима и структуре пореске основице на коју се може прописивати одређена пореска обавеза и остварити јавни приходи.

Индикатор бр. 23 – Степен задужености општине

Степен задужености буџета јединице локалне самоуправе указује на то колико носиоци политике имају "простора" за узимање додатних средстава којим се могу реализовати одређени капитални пројекти који ће бити у функцији остварења стратешких или развојних циљева општине.

		2011	2012	2013
1	Остварење или процена остваривања ТЕКУЋИХ прихода за посматрану буџетску годину	356.517.751,76	503.951.085,52	517.084.052,15
2.1	15%остварења или процене остварења прихода буџета за посматрану буџетску годину(1x15/100)	53.477.627,64	75.592.662,83	77.562.607,82
2.2	Износ главнице И камате који доспева у посматраној години	15.922.434,40	13.224.634,37	11.580.557,17
2.3	Расположива средства у апсолутном износу(2.1-2.2)	37.555.193,24	62.368.028,46	65.982.050,65
2.4	Расположива средства у релативном износу % укупних текућих прихода буџета (2.3/1x100)	10,54	12,37	12,76
3.1	50% остварења или процене остварења текућих прихода буџета за посматрану годину(1x50/100)	178.258.875,88	251.975.542,76	258.542.026,07
3.2	Укупан износ неизмиреног дугорочног задужења буџета општине за капиталне инвестиционе расходе	76.919.319,76	72.419.319,38	63.052.044,12
3.3	Расположива средства у апсолутном износу (3.1-3.2)	101.339.556,12	179.556.223,38	195.489.981,95
3.4	Raspoloživa sredstva u relativnom iznosu % ukupnih tekućih prihoda budžeta (3.3/1x100)	28,42	35,63	37,80

Извор: Одељење за финансије

Табела 24. –Степен задужености општине

3. ПРЕСЕК СТАЊА / ТРЕНУТНА СИТУАСИЈА

3.1 РГ1: Привреда

У послератном периоду, друштвено-економски развој подучја Жупе је доживео успон у свим областима. Најзначајнији успеси постигнути су у развитку индустрије и њене материјално техничке основе и Александровац се развио у важан центар производног потенцијала. Сем значајних резултата у развоју индустрије, остварен је и убрзан развој и у осталим привредним и непривредним гранама.

Погодности за развој индустрије су изграђени производни капацитети, изграђена инфраструктура, добра сировинска основа, као и саобраћајна повезаност регионалним саобраћајницама.

Без обзира на остварено, као и чињеницу да је Александровац Жупски био познато име међу привредницима широм некадашње СФРЈ, неповољне политичко-економске околности довеле су до стагнирања индустријске производње у Жупи.

Деведесете године XX века, санкције и ратови довеле су до стагнације, у неким случајевима и гашења, индустријске производње гиганата којима се Жупа поносила: “Вино Жупа”, “Дискос” ,“Графос”, “Јединство”, “Бемикс”, “Вентил”, и други.

У последњој деценији, интензивно се ради на подизању индустријске производње, посебно поновним покретањем производње у некадашњим предузећима који су били индустријски лидери земље и региона.

Анализа развоја индустрије општине Александровац указује да се, и поред значајних резултата који су остварени у оквиру привредног раста, постоји још много простора за развој нарочито у смислу савремених технолошки процеса, образовања стручних кадрова и повећања производних капацитета.

Поред интензивног труда да се приватизацијама поново покрену некада успешна предузећа, последње деценије на територији општине је забележен интензиван развој малог и средњег предузетништва.

Данас, најзначајнији носиоци привредног развоја у општини Александровац, раде и привређују из области: пољопривредно прехрамбене, металске, текстилне, дрвнопрерађивачке и грађевинске индустрије. Такође значајни фактор развоја представљају и предузећа која се баве старим занатима, трговином, туризмом и угоститељством.

Општина има све неопходне предуслове за развој привреде, пре свега на подручју предвиђеном за изградњу нових привредно-радних зона дуж државних путева другог реда према Крушевцу, Трстенику, Рашкој и Брусу, чиме се стварају услови за развој и нова запошљавања.

Сви постојећи привредни ресурси биће стављени у функцију развоја привреде, нових производних и услужних програма. Циљ је већа производња добара и пружање услуга за тржиште Србије и извоз, што ће довести до отварања нових радних места и пораста животног стандарда становништва.

Најважнији циљ територијалне организације привреде представља отварање нових радних места као и обезбеђења услова за обликовање савремене структуре привреде у правцу стварања услова за привлачење директних инвестиција и јачања конкурентности.

SWOT анализа **привреда**

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
– Развијена мрежа скупљања комуналног отпада – Повољни климатски услови – Незагађено пољопривредно земљиште – Традиционална пољопривредна производња – Добра мрежа ветеринарских услуга – Добра инфраструктура – Добри природни услови за производњу воћа и поврћа – Постојање довољног броја хладњача – Постојање струковних удружења – Добри услови за развој сеоског турузма – Постојање манифестација – Постојање индустријске зоне – Добро развијен привредни сектор – Велики број МСП – Велики број регистрованих винарија – Постојње канцеларије за локални економски развој – Постојање великих привредних система	– Ситни и неуређени поседи парцела пољопривредни газдинстава – Слаба заступљеност сточарства – Слаба примена агротехничких мера у пољопривредној производњи – Недовољно кориштење воденог потенцијала за наводњавање – Недовољна заступљеност подстицајних мера за подршку пољопривреде – Низак ниво квалитета живота на селу – Дисбаланс у цени производње и продаје пољопривредних производа – Неповољна структура становништва, старачка домаћинства,одлазак младих – Непостојање саветодавних служби у области пољопривреде – Неразвијен степен задругарства и кластера – Немотивисаност младих за предузетништво – Не активно удружење предузетника – Не адекватна структура за развој предузетништва – Недовољан број мера за подстивај предузетништва
ШАНСЕ (МОГУЋНОСТИ)	**ПРЕТЊЕ (ОПАСНОСТИ)**
– Повећање подстицајних мера у области пољопривреде – Коришћење Републичких фондова за развој пољопривреде – Едукација пољопривредних произвођача о осавремењавању пољопривредне производње – Могућност оснивања фонда за рурални развој – Уређење пољопривредног земљишта – Повећање површина за наводњавање – Формирање задруга и кластера – Развој органске производње – Развој малих и средњих прерађивачких капацитета – Подизање степена финализације пољопривредних производа – Развој и примена нових технологија – Повећање сточног фонда – Приступ фонодовима и програмима који помажу привреди и предузетницима – Постојање ресурса за производњу органске хране	– Неразвијено тржиште пољопривредних производа – Недостатак финансиских средстава за подстицаје – Отпор за увођење савремених агротехничких мера и за укрупљавање земљишта – Глобална промена климатских услова – Нестаболно тржиште – Гашење пољопривредних газдинстава – Економска и политичка нестабилност – Стална промена закона и уредби

Табела бр. 25 – SWOT анализа привреда

3.2 РГ 2: Екологија

СТАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ НА ПОДРУЧИЈУ ОПШТИНЕ АЛЕКСАНДРОВАЦ

СТАЊЕ У ОБЛАСТИ УПРАВЉАЊА ОТПАДНИМ ВОДАМА

Општина Александровац се снабдева водом са два водоводна система:

- система Жељин, дужине цевовода 24 км

- система Ћелије, дужине цевовода 14 км.

Са система Жељин снабдева се седиште општине са приградским насељима, као и насељена места лоцирана уз главни цевовод у планинском делу Жупе, за која су постојали технички услови за прикључење дистрибутивних мрежа на главни цевовод.

Са система „Ћелије“ снабдевају се водом насељена места од седишта општине према Крушевцу. Количина воде из система Жељин је 70 л/сек (капацитет постројења за прераду воде у Митровом Пољу), а са система Ћелија по уговору са Водоводом Крушевац 40 л/сек.

Дистрибутивна мрежа Александровца и приградских насеља је грађена 1968. године од азбестно цементних, ПВС и поцинкованих цеви, укупне дужине од 32 км. Мрежа је дотрајала и захтева реконструкцију.

Са система Жељин, водом за пиће се снабдевају и грађани насељених места Ракља, Стубал, Лесеновци и Шљивово у општини Александровац, као и насељено место Ботуња и Будиловина са територије општине Брус. А у току су радови у насељеним местима Пањевац, Доброљупци, Љубинци и део Трнаваца на прикључивање на овај систем.

Са система „Ћелије“ водом се снабдевају део индустријске зоне у Александровцу и насељена места Витково, Стањево, Боботе, Венчац, Новаци, Доње Злегиње, Гаревина, Доње Ратаје, Дашница, Суботица, Вражогрнци, Трнавци, а у току су завршни радови у Горњем Ратају,Тулешу, Горње и Доње Злегиње на изградњи сеоских мрежа и њиховог прикључивања на овај систем.

Насељена места Мрмош и Врбница завршавају изградњу дистрибутивне водоводне мреже, а прикључење ових мрежа извршиће се на водоводни систем Крушевац.

Без Мрмоша, Врбнице, Горњих Ратаја и Тулеша на водоводне системе је прикључено 5.735 домаћинстава у граду и насељима сеоског типа.

И поред значајних напора да се за сва насељена места обезбеди квалитетна вода, остаје да се реши питање водоснабдевања још 18 насељених места. За неке од њих не постоји техничко решење за прикључивање на постојеће системе, те се траже друга решења у складу са Генералним планом снабдевања становништва општине Александровац водом за пиће.

<u>Каналисање отпадних вода</u>

За одвођење и прераду отпадних вода надлежно је ЈКП Александровац.

Организовано сакупљање и одвођење отпадних вода врши се са подручја седишта општине Александровац и приградских насеља: Кожетин, Стањево и Витково путем главног канализационог колектора дужине 6 км и секундарне канализационе мреже дужине око 26 км. Главни колектор је изграђен од бетонских цеви промера 500 мм, а дистрибутивна мрежа од различитих материјала (керамика,бетон,азбест и ПВС). Градска мрежа је изграђена са недовољним пресеком и са малим нагибима, што ствара константне проблеме у току одвођења отпадних вода. Излив отпадне воде се врши у реку Пепељушу и не врши се пречишћавање отпадних вода. На главни колектор је прикључена индустријска зона, а третман отпадних вода се врши само у две фирме.

У селима не постоји организовано сакупљање и одвођење отпадних вода осим у селу Боботе, већ се одвођење врши у септичке јаме или најближе водотоке. Санитација сеоских насеља на подручју општине је врло лоша. Отпадне воде се одводе у импровизоване, пропусне септичке јаме, а често се непосредно изливају и у оближње мање водотоке. Осока из штала се неконтролисано слива у мање водотоке, загадујући их веома оптерећеним органским садржајима. У разбијеним сеоским насељима на планинском подручју реализација класичне канализације није могућа, те се поставља доста сложен задатак да се стање санитације побољшава кроз индивидуалне захвате — изградњом вододрживих септичких јама и да поступак коришћења органских садржаја за ђубриво не угрожава водотоке.

С озиром да је током претходних година решено водоснабдевање дела сеоских средина, Генералним планом сакупљања и одвођења отпадних вода предвиђена је изградња сеоских канализационих система и постројења за пречишћавање отпадних вода за целу територију општине.

На загађење реке Пепељуше примарни утицај имају комуналне отпадне воде, које потичу из Александровца и околних насеља.

Канализациони систем је општег типа, прихвата атмосферске, комуналне и индустријске отпадне воде. Главни колектор је ван градског подручја, низводно 6 км од града. Ове отпадне воде се упуштају у реку Пепељушу у месту Витково. Не постоји уређај за њихово пречишћавање. Колектори у самом граду су малог пресека за број еквивалентних корисника, тако да долази до честих запушавања и преливања, односно изливања градске канализације директно у реку Пепељушу у самом центру Александровца. Насеља изнад Александровца ниса прикључена на канализациони систем, као и један део Александровца, не утичу на загађење реке у горњем току изнад града. Такође, утицај на загађење реке имају и процедне воде, које се сливају са постојеће неусловне депоније комуналног отпада, која је лоцирана изнад Александровца у сливу реке Пепељуше.

<u>Наплативост</u>

Наплативост услуга је на нивоу 70% (обједињени рачуни) на подручјима где се отпадне воде одводе.

Коначна оцена стања општинског система управљања отпадним водама

Општина је планским актима делимично покрила потребну документацију за каналисање и прераду отпадних вода. Техничка документација за постројење за прераду отпадних вода је у процесу израде.

Стање у области организованог прикупљања и одвођења отпадних вода из општине Александровац није задовољавајуће:

- Одвођењем и каналисањем отпадних вода у општини Александровац нису покривена сва насеља
- За остала насеља не постоји ни пројектно-техничка документација која је предуслов за извођење саме канализационе мреже
- Ниједно од покривених насеља одвођењем вода не поседује постројење за пречишћавање отпадних вода
- Отпадна вода се упушта у реку Пепељушу
- У области јавне канализације постоје заиста значајни проблеми. Проценат покривености територије општине, као и укупног броја становника, незадовољава савремене потребе.
- Канализациона мрежа је мешовитог типа
- Проблем сеоских насеља која неконтролисано испуштају воду у септичке јаме
- Проблематика отпадних вода из штала и са фарми

Генералним пројектом је дата основна концепција савременог, технички исправног и рационалног решавања проблема отпадних вода у Александровцу у складу са важећом законском регулативом, која се заснивана неопходном усвајању потпуних сепарационих канализационих система, што подразумева потпуно одвојене – међусобно независне канализационе системе за употребљене отпадне воде и кишне воде.

Наиме, системима фекалне канализације треба прикупити, одвести и пречистити све употребљене воде из домаћинстава и претходно третиране отпадне воде индустријских комплекса које по свом саставу одговарају условима за упуштање у јавну канализацију, док се атмосферске воде морају скупљати другим системом – системом кишне канализације, што не представља предмет овог Генералног пројекта.

Треба нагласити да је неопходно фекалне и атмосферске воде издвојити јер је тотално нерационално пречишћавати измешане отпадне фекалне воде и условно речено незагађене атмосферске воде. С друге стране атмосферске воде доводе до веома великог разблажења отпадних вода чиме се нарушава рад постројења и обезбеђење ефекта пречишћавања. Атмосферске воде треба најкраћим колекторима евакуисати у најближи водоток. Међутим, морамо имати у виду да без обзира колико је канализациони систем сепарационог типа, један део кишних вода долази у фекалну канализацију о чему се мора водити рачуна и извршити анализа утицаја на рад постројења и ефекте пречишћавања.

Даље, генерално посматрано основни елементи система каналисања који обезбеђују са једне стране хигијенске и санитарне исправне услове живљења становништва, а са друге стране

адекватну и Законом захтевану заштиту и очување животне средине, могу се сврстати у три основне групације, како следи:

- систем за сакупљање отпадних вода (сабирна канализациона мрежа у насељу са пратећим објектима – црпним станицама каскадама, ревизионим шахтовима и сл. којима се сакупљају све отпадне воде са територије насеља),
- систем за одвођење отпадних вода (одводни цевоводи са пратећим објектима којима се сакупљене употребљене воде одводе од насеља до постројења за пречишћавање отпадних вода),
- системи за пречишћавање отпадних вода (постројења за третман отпадних вода до захтеваног квалитета ефлуента којим се не нарушава прописани квалитет – категоризација реципијента).

СТАЊЕ У ОБЛАСТИ УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ

Количина и састав отпада

Према подацима из базе података, укупна количина отпада у општини Александровац је 2.789т/год. Укупна количина посебних токова отпада је 1.774т/год.

Сакупљање и транспорт

Сакупљање комуналног отпада у општини Александровац обавља Јавно Комунално Стамбено предузеће Александровац (ЈКСП) чији је оснивач општина Александровац.

Организовано сакупљање комуналног отпада Јавно предузеће од 2006. године врши из 41 насељеног места.

ЈКСП сакупља и износи смеће и од привредних субјеката на основу посебних уговора.

Јавно комунално стамбено предузеће за управљање отпадом располаже следећом опремом:

- Опрема за прикупљање отпада:комунални контејнери од 5 и 1,1 $м^3$, канте
- Опрема за транспорт отпада: аутосмећар (торопрес), аутоподизач, возила, кипер возило
- Опрема на депонији:булдозер ТГ 75

Одлагање отпада

Одлагање отпада на депонију је једини начин организованог поступања са отпадом. У општини Александровац се отпад одлаже на депонију – сметлиште "Сињевац" у КО Кожетин. Локална депонија се налази на земљишту у државној својини. Постојећа депонија комуналног отпада удаљена је око 8 км од Александровца и лежи ван територије ГУП-а. Депонија није пројектована, а ни одржавана као санитарна депонија, па више представља неуређено сметлиште него депонију, тако да је један од већих загађивача животне средине на простору општине и представља горући проблем за решавање.

Депонијски простор је запуњен, не врши се препокривање смећа слојем земље па ветар разноси прашину, смеће и непријатне мирисе по околини, а повремено долази и до самопаљења смећа. На депонију се одлаже и шљака и пепео из котларнице индустријских, пословних и стамбених објеката. Проблем је и што не постоје посебне касете у којима би се одлагао отпад из индустријских објеката и здравствених установа. Депонија нема систем за прикупљање процедних вода па оне загађују земљиште и подземне воде.

И поред напора општине Александровац и ЈКСП да организовано сакупља отпад, знатан део свих врста отпада се неконтролисано одлаже на дивље депоније, које најчешће ничу поред водотока, мостова и путева чиме се угрожава животна средина и здравље људи. У већини случајева дивље депоније се налазе у сеоским срединама. Општина је извршила попис дивљих депонија на својој територији, неке од њих су уклоњене у току 2009. године, али се на истом месту или непосредној близини поново формирају. Тренутно је евидентирано 16 дивљих депонија.

Све количине сакупљеног отпада се одвозе на локалну депонију. Постојећа опрема није довољна да се благовремено обаве послови сакупљања комуналног отпада.

На ефикасност сакупљања отпада утичу разни фактори, а посебно се може издвојити:

- неодговарајући број и структура посуда за сакупљање отпада;
- неодговарајући распоред посуда;
- недостатак одговарајућих возила за транспорт отпада;
- неодговарајућа учесталост транспорта отпада;
- неодговарајуће руте кретања возила;
- недостатак финансијских средстава.

Издвајање и сакупљање рециклабилног материјала из комуналног отпада се не врши организовано. Издвајањем рециклабилног материјала из комуналног отпада врше физичка лица из комуналног отпада са локалне депоније.

На локалној депонији, издвајање и сакупљање рециклабилних материја из отпада врши ромска породица. Количине издвојеног и сакупљеног материјала из отпада су:

- папир 34 т/год
- метал (гвожђе и челик) 65 т/год,
- метал (алуминијум и др) 20 т/год.

Општина нема потписан активан Регионални споразум о управљању отпадом.

<u>Регионализација у управљању отпадом</u>

Стратегијом управљања отпадом Републике Србије од 15. априла 2010. године планиран је Регионални центар за управљање отпадом за општине Крушевац, Трстеник, Варварин, Рековац, Ћићевац, Брус, Александровац, а носилац активности изградње регионалног центра за управљање комуналним отпадом је општина Крушевац.

Споразум са другим општинама око одређивања локације за изградњу и рад постројења за складиштење, третман и одлагање отпада са своје територије општина још није постигла, и ако се ближи истек рока одређен Законом.

Локација за трансфер станице још увек није одређена.

Наплативост услуга

Цена услуге се наплаћује према површини стамбеног простора за стамбени простор, а за привреду, ван привреду и индустрију постоје различите категорије цена. Наплата се врши преко обједињеног рачуна и проценат наплате варира у зависности од категорије.Степен извршења наплате у местима где се односи отпад је око 60-70%.

Коначна оцена стања општинског система управљања отпадом

Општина се ангажовала у циљу извршења одређених законских обавеза, тако даје:

- Донела План управљања отпадом
- Ангажовала одређена средства у циљу побољшања броја посуда за одлагање и покрила велики део територије одношењем отпада

На основу анализе стања у области управљања комуналним отпадом на територији општине Александровац констатовано је:

- незадовољавајуће стање у погледу територијалне покривености прикупљања отпада, начина транспорта отпада, као и не адекватних локалитета одлагања чврстог комуналног отпада
- незадовољавајуће стање у погледу увођења рециклаже
- незадовољавајуће стање у погледу стања одлагалишта
- недовољно спровођење предвиђених активности специфицираних Планом управљања отпадом
- недовољно сагледавање финансијских потреба за изградњу инфраструктуре за управљање отпадом
- постојање великог броја депонија смећа, при чему су све комунално неопремљене (свако насеље поседује по једну до две такве депоније)
- на депоније се износи и одлаже сав отпад, без претходног одвајања; процес раздвајања смећа по врстама је тек у зачетку.

Закључна разматрања у облатсти екологије

Иако су учињени значајни напори последњих година, у сектору управљања отпадом и одвођења и прераде отпадних вода постоје значајни недостаци.

Недостаци се могу сврстати у неколико група:

- Законодавни (треба осавременити комуналне одлуке)
- Интитуционални (треба ојачати капацитете локалне самоуправе употребним специфичним знањима пре свега из области управљања отпадом, отпадним водама,као и у делу управљања пројектима)
- Инфраструктурни – потребно је изградити потребну инфраструктуру (рециклажна дворишта, канализациону мрежу, постројење за третман отпадних вода, итд.)
- Потребно је радити на едукацији становништа у управљању отпадом и отпадним водама
- Потребно је радити на међуопштинским комуникацијама пре свега у циљу успостављања регионалног система за управљање отпадом

SWOT анализа екологија

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
– Повољан географски и геополитички положај – Богатство у природним ресурсима (воде, обрадиво и шумско земљиште, биодиверзитет – Погодне локације за изградњу – Препознатљив имиџ – Слободна радна снага – Развијена категорисана путна мрежа (постоје државни путеви ИИ реда, магистрални пут И реда) – Релативно добро снабдевање водом – Воља општине да помогне МСП – Велики број регистрованих пољопривредних газдинстава – Постојање струковних удружења – Велики број сточарских фарми – Постојање локалитета за развој сеоског туризма – Заинтересованост привредника за примену нових технологија – Одношење отпада из 41 насеља – Покривеност канализационом мрежом у насељу Александровац на нивоу 46% – Постојећа индустријска зона – Релативно значајна укупна буџетска средства – Позитиван укупан буџетски салдо (суфицит) упркос нето оперативном дефициту у 2009. и 2011. – Умерени ниво задужености у последњим посматраним годинама у односу на законске лимите, те стога отворене могућности за додатна задуживања – Скромни, али ипак позитивни резултати пословања ЈКП – Релативно повољно финансијско стање ЈКП са становишта ликвидности и задужености	– Повећање старосне границе становништва – Висока стопа негативног природног прираштаја (миграције) – Непостојање објекта за пречишћавање отпадних вода – Недовољна развијеност канализационе мреже – Неизграђена канализациона мрежа у сеоским насељима – Нерешено питање пречишћавања отпадних вода са фарми – Потребна реконструкција око 50% водоводне и канализационе мреже – Лоша опремљеност комуналних предузећа и релативно низак проценат наплате комуналних услуга – Свако насеље има по 1–2 депоније смећа, при чему је свака потпуно неопремљена – Не постоје организоване депоније за анимални отпад – Није законски регулисана обавеза изношења смећа, на нивоу локалне самоуправе – Не постоји систем рециклаже – Недостатак финансијских средстава за пројектну документацију свих врста – Недостатак интердисциплинарног кадра за управљање и спровођење пројеката заштите животне средине на локалном и регионалном нивоу, посебно за сектор отпада и отпадних вода – Неадекватно квалификована радна снага – Нема повезаности привредника између себе – Неконкурентност производа (скупа производњазбог старе технологије) – Рад на црно, сива економија – Недостатак информација, инертност – Недостатак капацитета за смештај – Слаба организованост продаје воћарских производа – Недостатак заинтересованости за производнеделатности – Гашење задругарства – Непланска производња – Миграција становишта у веће центре – Негативне вредности нето оперативног суфицита локалног буџетау свим посматранимгодинама – Релативно висока ослоњеност локалног буџета на трансфере из републичког буџета

ШАНСЕ (МОГУЋНОСТИ)	ПРЕТЊЕ (ОПАСНОСТИ)
– Успостављање стимулативних мера за побољшање старосне структуре кроз привредни развој и запошљавање младих – Доношење закона који утичу на развој – Процес приближавања ЕУ – Регионализација Србије и предприступни фондови ЕУ – Макроекономска стабилност – Туристички потенцијали – Мењање структуре и јачање фондова за развој – Извозна промоција малих и средњих предузећа – Раст потражње за разним видовима туристичке потрошње – изградња канализације и постројења за отпадне воде – Издрадња регионалналног управљања отпадом – Програми и пројекти еколошке едукације кроз сарадњу са институцијама – Израда планске документације вишег реда која регулише област заштите животне средине (ЛЕАП, Локална агенда 21) – Адекватно едукована радна снага – Усаглашавање система образовања са захтевима привреде – Подстицање оснивања МСП – Оснивање локалних финансијских фондова – Децентрализација и враћање имовине локалној заједници	– Реална опасност везана за смањење броја становника („тренд” у Р. Србији) – Нестабилна политичко-економска ситуација – Ниска образовна стуктура радне снаге – Ниска куповна моћ – Миграциона кретања високообразованих људи – Ниска свест становника о заштити животне средине – Немогућност договора општина за регионални третман отпада – Неконтинуиран прилив финансијских средстава за улагање у инфраструктуру, што успорава развој готово свих привредних делатности (пољопривреда, туризам итд) – Повећање ризика инвестирања због нестабилне економске ситуације у земљи – Нерационално коришћење природних ресурса – Даље загађивање површинских и подземних вода услед нерешеног питања третмана чврстог и течног отпада – Политичка и правна нестабилност – Низак кредитни рејтинг локалне самоуправе – Смањен прилив страних директних инвестиција – Застарела технологија – Недовољно едукована радна снага – Ниска информатичка писменост – Низак проценат активног знања страних језика – Очекивана рестриктивност републичког буџета у наредним годинама која може да се одрази на смањење траснфера ЈЛС

Табела 26. – Swot анализа екологија

3.3 РГ3: Друштвене делатности

ЗДРАВСТВО

Здравствени центар Добривоје Гер Поповић-Александровац. Одрживи развој локалне заједнице ослања се на обезбеђење високог квалитета услуга из области здравствене заштите. У оквиру јавног сектора институције које су носиоци активности из ових области су Дом здравља "Др Добривоје Гер. Поповић" у сарадњи са амбулантама у насељеним местима, апотекарским установама и сл. Треба нагласити да је развијена и приватне амбуланте, од којих су најзначајније приватне стоматолошке и гинеколошке ординације и апотеке.

Дом здравља у Александровцу је основан 25. марта 1953. године одлуком Среског већа Народног одбора Среза Жупског. Од 1989. године Дом здравља је укључен у састав Здравственог центра Крушевац, где је био све до 13. јуна 2006. године када је на седници СО Александровац донета одлука о издвајању из Здравственог центра Крушевац и оснивању Дома здравља под именом "Др Добривоје Гер. Поповић".

Дом здравља "Др Добривоје Гер. Поповић" у свом саставу има 3 здравствене станице са седиштем у Плешу, Ратају и Горњем Ступњу, и 9 здравствених амбуланти са седиштем у Јелакцима, Плочи, Доброљупцима, Трнавцима, Суботици, Доњем Ступњу, Лаћиседу, Мрмошу и Доњој Великој Врбници.

Укупан број запослених је 121 радника, од чега је 93 здравствених радника (32 доктор медицине и 61 медицинска сестра) и 28 немедицинских радника .

Учешће медицинских радника је 76.86% а учешће лекара 26.45% од укупног броја радника.Немедицински радници (административни,технички и помоћни) учествују са 23.14%.

КУЛТУРА

Библиотека. У 19.веку административни и културни центар Жупе био је Кожетин. Библиотечка делатност бележи као свој почетак оснивање Читалишта у Кожетину, 18. јануара 1872. године, по старом календару. О томе сведочи Извешће о стању читаонице кожетинске од 29. децембра 1874.године. Једна од најстаријих и најважнијих установа у нашем крају творевина је интелектуалног слоја –попова, учитеља,трговаца који су знали да су књиге неопходне за писменост и образовање становништва. Заједно са људима и књиге пролазе голготу Првог светског рата. Црно –жута монархија, оличена у команданту места Јурањићу, плаши се већине наших књига и уништава их.
Група напредних омладинаца, ђака, интелектуалаца, радника и занатлија обнавља Градску народну библиотеку 1928.године. Читаоница је радила у прво време четвртком, недељом и празничним данима; дежурало се добровољно, пошто није било могућности да се плаћа библиотекар. Као општинска Библиотека је установљена после Другог светског рата и везана је за рад и залагање господина Милутина Андрејића. Заступао је Библиотеку и у временима када није било одвише разумевања за њен значај, рад и постојање. После много сељења смештена је 1974.године у новоизграђену зграду Дома културе, у одговарајуће просторије. Као

посебна,самостална установа, издвојена је из састава Дома културе одлуком СО Александровац 1998.године.
Рад Библиотеке био је праћен и вреднован. Тако је од Заједнице матичних библиотека Србије добила републичку награду „Милорад Панић Суреп“ за изванредне заслуге, постигнуте резултате и развој библиотечке делатности.Скупштина општине Александровац доделила је Библиотеци Спомен плакету за ширење просвете и културе. Добитник је разних повеља, диплома,захвалница и признања од бројних издавачких кућа, републичких организација и институција.

У Народној библиотеци Александровац је запошљено укупно девет радница.

Основна делатност је прикупљање, обрада, заштита, чување и обезбеђивање библиотечко-информационе грађе. Делатност подразумева евидентирање,сређивање,објављивање издавање на коришћење библиотечке грађе, односно пружање услуга корисницима-члановима Библиотеке.

Поред основних делатности широк је спектар и других активности Библиотеке. Обележава Дан оснивања Библиотеке и том приликом награђује најактивније читаоце,организује ликовне и литерарне конкурсе за полазнике предшколске установе, школе и полазнике МНРО-а, најбоље награђује. Обележава државне, верске и међународне празнике пригодним свечаностима:изложбама књига, фотографија, текстова, докумената...

Организује промоције књига, књижевне вечери, едукативна дружења, причаонице на којима су учесници и деца и одрасли (на пример:изложба играчака „Моји заборављени пријатељи“ на којој су одрасли причали о свом детињству,о својим играчкама и играма, а деца су донела и показала своје најомиљеније играчке и причала о њима.)

Радионица креативног писања је омогућила деци да уз помоћ стручних лица развију и унапреде свој таленат, да покажу шта знају, могу и желе.

Пружање стручне помоћи у изради семинарских, матурских и дипломских радова, одабир грађе, коректура и лектура.

У оквиру „Дечије недеље“ Библиотеку посећују ученици првог разреда и њихови наставници, добијају бесплатне чланске карте и упознају се са правилима рада Библотеке и начину коришћења књига. Посете ученика млађих разреда основних школа и одржавање Часа у Библиотеци.

Поводом важних датума организују се изложбе подсећања. Већ годинама пракса је Библиотеке да организује продајне изложбе књига познатих издавачких кућа, да би књиге по приступачним ценама приближили читаоцима што је један од видова анимирања читалачке публике.

Библиотека обавља библиотечку делатност у простору од 180 м2, у згради Дома културе,што чини само 18 % од 1000 м2 које стандард предвиђа. Посебно треба истаћи да Библиотека функционише у простору који нема адекватно грејање. Као посебна одељења постоје: Позајмно одељење за одрасле са читаоничким простором од 2 стола и 10 читалачких места, Позајмно

одељење за децу са 12 читалачких места, две минијатурне канцеларије и магацин од 60 м2, у подруму (који због влаге и лоших услова није у употреби). Завичајна збирка, у формирању, чува се у канцеларији где се врши обрада књига. Све говори о недостатку простора за смештај полица и књига којих тренутно по инвентарној књизи има 63250. У овој години до сада је набављено 1356 наслова, а планирана је набавка још око 1000 књига на Сајму књига. У односу на раније године број корисника је у благом порасту а тренутно, износи око 1100 чланова.

Планови за наредни период су: проширење простора који је неопходан, већи број полица за смештај библиотечке грађе, куповина већег броја рачунара, формирање интернет читаонице и укључивање Библиотеке у јединствени систем COBISS.SR.

<u>Дом културе Милосав Буца Мирковић.</u> Зграда Дома културе „Милосав Буца Мирковић“ се простире на површини од 1.541 м2 у основи, док укупна површина Дома културе износи импозантних 7.000 м2. Дом културе данас функционише са 18 запослених. Што се тиче стручне спреме запослених, преовлађује средња стручна спрема, док су у мањем броју заступљени запослени са вишом и високом стручном спремом. У склопу Дома културе ради биоскоп, позориште, информативна служба и библиотека.

Важно је поменути да скоро свако насељено место на територији општине Александровац има Дом културе у оквиру својих Месних заједница у којима се приређују културно-уметничке приредбе.

Велика сала Дома културе се користи за биоскопске пројекције, позоришне представе и остале културне приредбе које се приређују у Александровацу. Капацитет сале је 275 места за седење и још 100 места на балкону. У биоскопу се приказују најновије 2D и 3D пројекције а, од скоро, се организовано приказују и 3D пројекције за децу у сарадњи са предшколском установом и школама.

У Александровцу не постоји позориште, али то не спречава да становници општине уживају у гостујућим позоришним представама са највећим глумцима из земље и региона. Поред биоскопа и позоришта, Дом културе учествује у организацији предшколских и школских годишњих приредби, међународних позоришних и музичких фестивала, фолклорних и рецитаторских смотри, циркуских и мађионичарских представа...

Техничка опремљеност је солидна али треба да се ради на модернизацији и замени дотрајалих техничких уређаја.

<u>Културно просветна заједница</u>

Културно просветна зајдница „Жупа“ је као удружење грађана основано 16.10.2013. године. Ово удружење је правни наследник Културно просветне заједнице Александровац која је постојала дуги низ година а затим је 2013. године пререгистрована у Културно прсветну зајдницу“Жупа“.

КПЗ "Жупа" запошљава четири радника: секретара, уредника програма културе, референта административних послова и помоћног радника.
Културно просветна заједница "Жупа" се бави развојем културно уметничког аматеризма у општини Александровац; образовањем омладине и одраслих у области фолклорног стваралаштв; развојем уметничког и књижевног стваралаштва и сценске уметности, организује само или у заједници са другим организацијама концерте, представе, радионице и друге тематске скупове у вези са реализацијом утврђених циљева за своје чланове на непрофитној основи, учествује на различитим манифестацијама из области културног стваралаштва, бави се организовањем и радом културно уметничких, просветних и научних друштава и домова културе, организовањем манифестација народног ставаралаштва, органзовањем рада сликара и вајара аматера у оквиру клубова и друштва, организовањем рада песника аматера, организовањем рада певача аматера у оквиру омладинског, мешовитог, мушког и женског хора, организовањем разноврсних такмичења аматерског карактера.
КПЗ "Жупа" је организатор манифестације "Сусрети села" која се сваке године одржава и укључује велики број села са територије општине Александровац. Манифестација је подељена у два дела: ревијални и такмичарски. Ревијални део је организован тако да је свако село једном домаћин а једном гост другом селу ученику. Приредбе се одржавају у сеоским домовима културе и веома су добро пропраћене од стране становништва. Програм приредби обухвата следеће тачке: здравица, изворна песма, новокомпоновану песму, фолклор, драмски део, инструментални део. Након ревијалног дела следи такмичарски део манифестације који се одржава у Дому културе у Александровцу, где стручни жири од оцењује сваку, напред наведену, тачку програма. Након сабирања освојених поена одређује се победник манифестације који представља Општину на Окружном такмичењу села. Сваке године своје учешће на овој манифестацији узме око 15 села општине Александровац.

"Буцини дани" је манифестација која је установљена 2013. године у част жупског песника, есејисте, критичара Милосава Буце Мирковића у којој КПЗ "Жупа" има велики удео у организацији. Манифестација траје шест дана у току којих се свакодневно одржавају књижевне вечери, песнички сусрети, изложбе и позоришне представе.

"Глишићеви дани" је манифестација која је установљена ради очувања лика и дела великог творца српске реалистичке приповетке Милована Глишића, који је у току свог живота живео и радио у александровачкој општини. Жупска села су му послужила као инспирација за две најзначајније приповетке српске реалистичне прозе: Прву бразду и Тетка Десу. КПЗ "Жупа" у оквиру ове манифестације организује литерарно такмичење на одговарајуће теме. Најбољи радови бивају награђени и читани у току манифестације. "Глишићеви дани" су организовани тако да је Дренча, као место догађања у приповетци "Тетка Деса", домаћин првог дана манифестације. Културно уметнички програм се одржава у порти средњевековног манастира Дренча. Горња Велика Врбница, која је место догађања у приповетци "Прва бразда", домаћин је другог дана манифестације. У Г.В.Врбници се организује дочек гостију уз приредбу ученика ОШ "Прва бразда", затим драмски приказ на темељима Мионине куће тзв. "Доручак код Мионе", изложбе вина и ракије, пољопривредних производа, домаћих јела и народне радиности које су такмичарског карактера. Побеници у свакој категорији бивају награђени пригодним наградама. Затим следи културно уметнички програм у Дому културе у Г.В.Врбници.
КПЗ "Жупа" је један од организатора културно уметничког програма у току привредно туристичке манифестације "Жупска берба". Као један од највећих пројеката у току ове манифестације је организација фестивала фолклора који траје три дана и укључује културно уметничка друштва из земље и иностранства. Сваке године овај фестивал угости преко шездесет

културно уметничких друштава са око две хиљаде учесника. Такође, учествује у припремању и осталих културних садржаја у току ове манифестације као што су: Предвечерје, Дечији маскембал, наступи вокалних солиста и етно група.
Такмичење рецитатора се одржава сваког пролећа у организацији КПЗ "Жупа". Учесници су ученици основних и средњих школа општине Александровац.
КПЗ "Жупа" учествује у организацији културно уметничког програма у оквиру следећих манифестација: Дан Општине, Сајам вина, Јулске игре. Организатор је и Фестивала фолклора "Да се не заборави" који се сваке године 9. августа одржава у Гаревини као и обележавање манстирске славе Свети Роман 29. августа у Манастирку у Мрмошу.

Завичајни музеј Жупе-Александровац. Музеј је званично је отворен на Светог Саву, 27. јануара 1992. године. За две деценије постојања, заузео је достојно место и углед у стручним круговима, научној и широј јавности и постао афирмисана институција у области заштите културних добара и прави репрезент општине Александровац у ширим културолошким оквирима.
Музеј је, пре свега, дело "Соллегиума хисторицума Жупа", тј. дружине основане при гиманзији у Александровцу која је више деценија радила на сакупљању, чувању и презентовању културно-историјског богатства Жупе под палицом професора историје Милослава Бонџића. Из њиховог вишедеценијског преданог рада је прво настала Завичајна збирка смештена у Дому културе а потом и данашњи музеј.
Музеј је смештен у ужем центру града у "кући попа Марка" која се налази под заштитом Завода за заштиту споменика културе из Краљева, који је извршио рестаурацију зграде. Укупна површина подрумског и спратног дела музеја је 381 $м^2$ и у њему је смештена археолошка, етнографска и историјска поставка са око 3.000 предмета. Фототека музеја садржи око 6.000 фотографија и негатива, а библиотека 1.600 књига.
Највреднији експонати су четири неолитске статуе које припадају винчанској културној групи са локалитета Витковачко поље а дела су првих земљорадника са ових простора пре око 6.000 год. Ове статуе су током велике светске изложбе посвећене жени у праисторији биле излагане у многим светским музејима. Осим епохе неолита у археолошкој поставци Завичајног музеја Жупе се налази још неколико вредних експоната из каснијих периода. Пре свега треба поменути бронзану секиру и римски ратнички појас са локалитета Иковића куће који су такође познати широј научној јавности. Етнографска поставка је најбогатија и, са преко 600 предмета, представља верну реплику живота у жупским виноградарским насељима, тзв. пољанама, које су јединствене на овим просторима.

Историјска поставка представљена је већим делом фотографијама које прате историјски развој Жупе од краја XIX века до данас. Такође, ова поставка садржи делове наоружања из времена Првог српског устанка, Првог и Другог светског рата као и обиље докумената из тог периода.

Завичајни музеј Жупе бави се и издавачком делатношћу. Већ више година излази "Жупски зборник", а по први пут 2012. године штампан је и тематски зборник у коме се налазе радови везани за изучавање нематеријалног културног блага Жупе.

Сваке године се у организацији Завичајног музеја Жупе одржи на десетине изложби, концерата, књижевних вечери, а у последњих неколико година рад Музеја је сконцентрисан на активности на терену, тј. на прикупљању, обради и презентацији културног блага Жупе.

Осим примарне делатности прикупљања и чување експоната везаних за историју Жупе, Музеј сваке године организује низ догађаја који побуђују све већу пажњу јавности. Пре свега се ту мисли на манифестацију "Козник - град витезова", која се сваког августа одржава на сердњовековном граду Кознику.

Музеј винарства и виноградарства. Музеј јединствен у земљи, основан је одлуком СО Александровац 31. марта 2000. године. Музеј је лоциран у подруму Пољопривредне школе који је саграђен у провансалском стилу.

Потреба за оснивањем оваквог Музеја осећала се и због тога што ни у једном од постојећих музеја и музејских збирки у Србији, није свестрано приказана ова област привреде.

Основни задатак Музеја је да сакупља, научно обрађује, публикује, излаже и чува предмете којима се илуструје и документује историјски пут развоја виноградарства и винарства у Србији. У организацији Музеја тра дициoнално се обележава Свети Трифун, виноградарска слава.

Музеј винарства и виноградарства се састоји из више, међусобно повезаних целина:

Пољански двор - одаја одише традицијом минулих векова сведочећи о начину живота, виноградарству и винарству на просторима Жупе - Океанији винове лозе. *Врионица* - на истом месту као и 1924. године, стоје уређаји и справе којима је грожђе прерађивано на стари, традиционални начин. *Соба жупских мајстора вина* - одаја у којој се скупљају жупски мајстори вина нудећи посетиоцима надалеко чувене производе. *Жупска трпеза* - просторија у којој се налази стална поставка вина и других пића изнедрених у винородној Жупи. *Хол и ходници* - многобројне фотографије на зидовима пространих ходника сведоче о минулим деценијама виноградарства и винарства на простору Александровачке Жупе, а белешке о утисцима и многобројним посетиоцима се свакодневно уносе у Музејску књигу утисака и летопис. *Домаћин* - просторија у којој ће сваки посетилац, након обиласка Музеја, бити домаћински примљен и почашћен онако како то традиција у Жупи налаже. *Винарски збор* - просторија за окупљање виноградара, за разговоре о вину, за сусрете песника, атеље за ликовне ствараоце на тему грожђа и вина. *Круг музеја* - при доласку и одласку, посетиоцима ће поглед по природи ствари бити заустављен на: старом противградном топу, шинским колима, сувенирници, летњиковцу и другим многобројним експонатима.

ОБРАЗОВАЊЕ

Предшколско васпитање. Установа почиње са радом 01.09.1978.год. Свечано отварање је било 06.10.1978.год. И тај дан се слави као Дан установе“Наша радост“. Васпитно-образовни рад се одвијао у 9 група: 2 јаслене, 2 обданишне и 5 забавишних група.Укупан број деце је био 192. Било је запошљено 24 радника.1981.године је почео рад аутобус-вртића “Полетарац“. Рад аутобус-вртића се одвијао у 6 пунктова, а обухватао је децу из 16 села.

Установа успешно остварује делатност васпитно-образовног рада, неге, превентивно-здравствене заштите, исхране и социјалне заштите деце предшколског узраста.

Установа запошљава 82 радника и то (Руковођење-1, Педагог-1, Дијететичар-1, Главни васпитач-1, Васпитач-54, Медицинска сестра-6, Медицинска сестра на превентиви-1, Припрема хране-2, Сервирање хране-3, Одржавање хигијене-6, Технички послови-1, Секретар-1, Шеф рачуноводства-1, Благајник-1, Магационер-1, Референт за јавне набавке-1)

Тренутно установа има 583 деце

Селодневни облик рада						Полудневни	
1-3год.		3-5,5 год.		5,5-6,5год.			
Бр.групе	Бр.деце	Бр.групе	Бр.деце	Бр.групе	Бр.деце	Бр.групе	Бр.деце
3	52	9	223	4	81	1	14
УКУПНО:370							

Табела 27. Број деце у матичној установи по узрасту

ИСТУРЕНА ОДЕЉЕЊА	
Бр.група	Бр.деце
20	213
УКУПНО:213	

Табела 28. Број деце истуреним одељењима по узрасту

Матична установа:

2009	2010	2011	2012	2013
401	360	357	361	364

Табела 29. Број деце по годинама у матичној установи

Истурена одељења:

2009	2010	2011	2012	2013
361	229	231	254	250

Табела 30. Број деце по годинама у истуреним одељењима

Основно образовање:

У Александровцу постоје две основне школе ОШ "Иво Лола Рибар" и ОШ " Аца Алексић"

Основна школа "Иво Лола Рибар". Школа је почела са радом 01.09.1984. године као матична школа са пет издвојенијх одељења. Одлуком Министарства просвете Републике Србије о реконструкцији мреже школа 1996. Године Основна школа "Иво Лола Рибар" припојене су три осморазредне школе са њиховим издвојеним одељењима. Од тада школа функционише као заједница 4 осморазредне и 15 четвороразредних школа, са седиштем у централној – градској школи у Александровцу. Основна школа "Иво Лола Рибар" са својом мрежом покрива 19 насељених места, односно половине Општине Александровац.

Основна школа "Иво Лола Рибар" почела је са радом 01.09.1984. године као матична школа са пет издвојенијх одељења. Одлуком Министарства просвете Републике Србије о реконструкцији мреже школа 1996. Године Основна школа "Иво Лола Рибар" припојене су три осморазредне школе са њиховим издвојеним одељењима. Од тада школа функционише као заједница 4 осморазредне и 15 четвороразредних школа, са седиштем у централној – градској школи у Александровцу. Основна школа "Иво Лола Рибар" са својом мрежом покрива 19 насељених места, односно половине Општине Александровац.

Школске 2014/2015. Године, школу похађа 801 ученик, од тога у матичној 409 ученик. Школа ангажује 155 запослених од којих је 104 наставно особље. Зграда матичне школе налази се на плацу од 2 ха 59а 16м^2. Иза школске зграде су два спортска терена, а поред је летња учионица. Школа је окружена парком са асфалтним пешачким стазама. Школска зграда има 24 учионице, фискултурну салу, административни део, кухињу са трпезаријом. Једна учионица је опремљен за потребе продуженог боравка.
Школа у Виткову удаљена је од матичне 2,5 км. Школски објекат саграђен је 1923 године. Ове школске године има 19 ученика. У школи раде 2 учитеља.
Школа у Вратарима удаљена је од матичне школе 9 км. Ове школске године школу похађа 10 ученика. У школи ради једна учитељица.
Школа у Дренчи смештена је на 3 км од матичне школе у монтажно објектустаром три деценије. У школи ради 1 учитељ. Ове школске године школу похађа 5 ученика.
Школа у Лесеновцима је од матичне школе удаљена 6 км. Смештена је дотрајали, крајње неусловни објекат саграђен 1931 године. Школу похађа 1 ученик.
Школа у Стублу од матичне школе удаљена 5 км, датира из 1945 године. Школа је реновирана и створени су пристојни услови за рад. Школу похађа 11 ученика.
Издвојено одељење у Злегињу обухвата осморазредну школу у Злегињу која има 93 ученика, четвороразредне школе у Гаревини коју похађа 17 ученика, Суботици коју похађа 16 ученика, Трнавцима коју похађа 9 ученика и Горњем Ступњу коју похађа 16 ученика.
Издвојено одељење у Лаћиседу обухвата осморазредну школу у Лаћиседу коју похађа 62 ученика од 1 – 8 разреда. Школски објекат је изграђен 1963 године, а реновиран 2005. Године. Овом одељењу припадају четвороразредне школе у: Д.В. Врбници – 5 ученика, Мрмошу – 27 ученика, Дашници – 9 ученика, Доњем Ступњу – 38 ученика.
Издвојено одељење у Доброљупцима обухвата осморазредну школу у Доброљупцима и две четвороразредне школе у Љубинцима и Шљивову. Школа у Доброљупцима, на 10 км удаљена од Александровца састоји се од монтажног објекта подигнутог 1980 године, а реновираног 2011 године. У Шљивову је од 2010/11 године школа смештена у нови објекат.
Школу у Доброљупцима похађа 36 ученика, у Љубинцима 7 ученика а у Шљивову 9 ученика.

Основна школа "Аца Алексић". Школа је отпочела са радом 1837 године у Кожетину1886.године у Кожетину је била изграђена модерна школска зграда која је била у употреби до почетка школске 1951/1952 године када је завршена изградња нове школске зграде , која је усељена 29. септембра 1952 године. Маја месеца 1952.године уведено је обавезно осмогодишње образовање .
Основна школа Аца Алексић има укупно 1077 ученика. Рад се одвија у матичној школи у Александровцу коју похађа 760 ученика, распоређених у 65 одељења. Функционишу и три одељења продуженог боравка за ученике од 1-4 разреда. У саставу школе су и два специјална одељења (ученици лако ментално ометени у развоју) са 8 ученика. Настава се одвија у две смене.

Настава се изводи и у 14 издвојених одељења (3 осмогодишње школе и 11 четвороразредних школа). У оквиру матичне школе функционише савремено опремљена кухиња за исхрану ученика. Спортске активности у оквиру наставе физичког васпитања изводе се у фискултурној сали и на школском игралишту. Предметна настава изводи се у кабинетима .

Школски објекти у издвојеним одељењима су значајно реновирани, чиме су побољшани услови за извођење наставе. Евидентно је да се број ученика у овим школама смањује, тако да је прошле

школске године затворена школа у Козници а ове године не ради школа у Пуховцу и једно одељење у Грчаку. Ситуација је лоша и у Стрменици (један ученик) и у Ржаници (два ученика)

Истурена одељења	Број деце	Број запослених
Велика Врбница	19	3
Латковац	17	3
Лесковица	7	2
Вељa Глава	13	3
Горња Ржаница	2	2
Горње Ратаје	110	10
Доње Ратаје	18	3
Тулеш	11	3
Грчак	7	2
Митрово Поље	4	2
Стрменица	1	2
Плоча	33	10
Јелакци	7	2
Плеш	60	10

Табела 31. – Број деце у исуреним одељењима

Матична школа број деце:

2009	2010	2011	2012	2013
811	799	807	785	757

Табела 32. – Број деце у матичној школи по годинама

Истурена одељења број деце:

2009	2010	2011	2012	2013
400	404	379	363	338

Табела 33. – Број деце у у истуреним одељењима по годинама

Средње образовање

Средња школа Свети Трифун са домом ученика у Александровцу је школа традиције, светле будућности а надамо се и још светлије будућност.

Школа је формирана далеке 1926.године под именом Специјалне винодељске воћарске школе. Школа је формирана захваљујући постојању Државног воћног расадника са економијом од 40 хектара. Расадник је основан далеке 1891.године ради обнове напуштених винограда уништених филоксером. Школа поседује вински подрум изграђен 1924.године по узору на подрум у Француској. Школа је располагала и ђачким интернатом, на жалост угашен је седамдесетих година. Школа је била јединствена у старој Југославији тако да и данас у свим новоствореним

државама Југославије имамо стручњаке који су завршили ову пољопривредну школу. Ова школа је изнедрила генерације стручњака који су допринели развоју пољопривредне производње а нарочито виноградарско-воћарске и винарске производње. Средњу воћарско виноградарску школу у Александровцу завршио је и академик , писац Добрица Ћосић. Школа је седамдесетих година саградила о свом трошку бетонску бачву за продају својих пића. Та бачва је сада туристичко и атрактивна грађевина Александровца.

Седамдесетих почиње са радом машинска школа и гимназија. Шуваровом реформом долази до интеграције и усмереног образовања. Након тога стање нашег средњошколског образовања у Александровцу је било следеће:

Пољопривредно техничка школа

Истурено одељење Гимназије Крушевац

Од школске 2004-2005 године школа је обједињена као мешовита Средња школа Свети Трифун Александровац

Од школске 2012-2013 године школа носи назив Средња школа Свети Трифун са Домом ученика -Александровац јер је у оквиру школе у међувремену направљен и Дом ученика.

Школски интернат: Налази се у склопу школе. Интернат је потреба ове школе јер има деце која долазе из других општина. Опремљен је по најсавременијим стандардима и функционише пуним капацитетом.

Школски подрум, погон за прераду грожђа и чување вина, лабараторија за прехрамбену групу предмета радионица за практичну наставу прехрамбене групе предмета, радионица за пољопривредну групу предмета ,пољопривредне машине,магацински простор, лагум за чување вине и котларницу.

Школска економија се састоји од парковске површине од 1 ха, засади под виноградом 7 ха, воћнаци 3.5 ха, ливадске површине 40 ха, површине под шумом 20 ха, повртњак 0.50 ха, објекат за сточарство, користиће се уговором са ветеринарском станицом.

Школа има и споствену библиотеку која поседује комплетну лектиру, стручне књиге као и већи број књига белетристике. Библиотека је у протеклој школској години имала око 500 чланова. Библиотека поседује 1 рачунар и 14.837 број књижевног фонда.

Број деце у послење 5 година:

2009	2010	2011	2012	2013
661	673	696	705	737

Табела 34. - Број деце у послење 5 година

Дом ученика број деце:

2012	2013
30	60

Табела бр 35. – Број деце у ученичком дому

СПОРТ

Спорт, као најатрактивније подручје физичке културе и неодвојиви део културе у најширем смислу, заузима важно место у животу Жупљана. Разлози томе су, пре свега, велике могућности утицаја на здравље и свестран развој младих који су централни субјекти у спорту, затим, основна и вековна тежња и потреба за такмичењем и доказивањем, што је својствено менталитету у овом окружењу, такође, вредни резултати који се постижу, али и богата традиција спорта у Жупи, чији појединачни трагови имају корене у далекој прошлости.

Општина Александровац има веома значајне спортске капацитете, које чине како савремени спортски објекти тако и успешни спортски клубови и друштва

Спорт у Жупи има веома дугу традицију, дужу од једног века. Фудбал и рукомет су најпопуларнији, док су неке од спортских дисциплина временом прешле у историју. Према истраживањима Светомира Томића, садржаним у рукопису за књигу "Спортски живот у Жупи током XX века", најстарија спортска дисциплина је лов. Жупљани су још 1898. године, пре више од једног века, имали своје Савезно ловачко удружење Александровац које је окупљало велики број чланова. У Александровцу је постојало ”Соколско” друштво (од 1928. године) као и Друштво за телесно васпитање "Партизан" (од 1952. године). При наведеним спортским организацијама или самостално, организоване су бројне спортске дисциплине: планинарство (1952.), извиђачи (1952.), гимнастика, бокс, рвање, џудо, карате, боди билдинг.

У Жупи се дуго и успешно играла кошарка (1952.), одбојка (1950.), тенис (1946.), стони тенис (1950.) и бадминтон (1960). Упражњаван је бициклизам (1946.), мотоциклизам (1949/50. и данас), аутомобилизам (1957. и данас) и у новије време картинг. Сада далеке 1937., 1938. и 1939. године Жупа је дала троструког коњичког победника војске Мале Антанте. Поред лова, велики број Жупљана се бавио и бави риболовом. Куглање датира још из 1928. године, а играње билијара од 1933. године. Шах је био и остао омиљена игра великог броја Жупљана, посебно младих. У свим наведеним спортовима Жупљани су постизали запажене резултате и освајали бројне медаље и признања. Као што је већ речено, данас, на истеку XX века, најпопуларнији су фудбал и рукомет.

Данас спортски клубови представљају запажени ресурс локалне заједнице који се огледа у постојању 28 клубова, са око 1500 такмичара , који се активно такмиче у разним категоријама од “петлића “до сениора.

Успеси које нижу жупски спортисти делом су заслуга постојања спортских терена и објеката који су адекватно опремљени за бављење професионалним и рекреативним спортским активностима.

Центар за социјалнирад општине Александровац једина је установа социјалне заштите у општини коју своју делатност заснива на закону о социјалној заштити и обезбеђивању социјалне сигурности грађана породичним законом који је на снази од јула 2005 године , законом о кривичном поступку према малолетницима уредобом о збрињавању избеглица и расељених лица као И послове које је у надлезност пренела Скупштине општине. Центар за социјални рад општине Александровац основан је 15. новембра 1977 одлукама општина Александровац и Брус заједнички центар за социјални рад за општине Александровац и Брус са седиштем у Александровцу а одељење у Брусу. Као такав центар је функционисао све до 1.7. 1983 године када долази до одвајања и формирања два посебна општинска центра за социјални рад Александровац и Брус. Центар обавља следеце стручне и управне послове остваривањем права на новчану социјалну помоћ, остваривање права на додатак за помоћ и негу другог лица остваривање права за помоћ за оспособљавање за рад, остваривање права на сместај у установу или другу породицу. Откривање и праћење социјалних потреба грађана и проблема у области социјалне заштите организовање и спровођење одговарајућих облика социјалне заштите, развијање и унапређење преветивних активности које доприносе спречавању и сузбијању социјалних проблема старатељство над малолетним и одраслим лицима спроводи поступак посредовања медијације у породичним односима превентивни и корективни надзор над вршењем родитељског права пружа помоћ и заштиту жртвама насиља у породици, спроводи поступак процене опште подобности храњитеља, усвојитеља и старатеља хранитељство, усвајање, издвајање деце из породице у случајевима који су предвиђени законом пружа помоћ у срећивању породичних и брачних односа пружа помоћ деци и омладини са поремећајима у понашању, даје мишљење суду о степену зрелости малолетника, њиховим личним породичним и материјалним приликама, извештава јавног тужиоца и суд о реализацији васпитних мера, обавља послове из домена проширених права (једнокатне помоћи, трошкова сахране, опремање корисника за смештај у дом или другу породицу и друге послове утврђене Одлуком о социјалној заштити) управно правне послове и друге послове из области социјалне заштите.

У центру за социјални рад 2013 рађено је са 1943 корисника од којих је 388 деце (0/17) 116 младих (18-25) 1018 одраслих(26-64) 421 старијих (65 и више) у којима је пружено 8793 услуге из области социјалне заштите од тог броја корисника ЦСР са којима је рађено у 2013 године 1523 су корисници са којима се ради из различитих разлога већ дуже време. Броју евидентираних корисника у прошлој години је 420. Под старатељством се налази 25 детета од тога у сродничким породицама је 5 детета у хранитељским породицама 17 и 3 детета у установама за децу. У току 2013 године из породица је издвојено 5 детета и смештено у хранитељске породице. Рађено је са 35 детета од којих су 31 било у сукобу са законом а 4 са асоцијалним понашањем. Што се тиче старијих особа изнад 18 година рађено је са 1550 на смештају је било 45 корисника од којих је 6 корисника смештено у сродничку породицу, један млади корисник у хранитељску породицу и 38 у установама за смештај одраслих и старијих особа. Право на новчану социјалну помоћ у2013 години остварило је 180 корисника, а на једнократу новчану помоћ 230 корисника туђу негу и помоћ корисило је 206 корисника од којих 114 додатак за помоћ и негу другог лица а 92 корисника увећани додатак за негу и помоћ другог лица,

У току 2013 године рађено је са 6 корисника који су били жртве насиља од тог броја било је четворо деце, једна одрсла и једна старија жена. У свим случајевима насиље се дешавало у оквиру породице што се тиче ромске националности њих 59 су корисници различитих услуга ЦСР. 231 особа у 2013 евидентирани су као корисници особе са инвалидитетом. Највећи број су

особе са телесним инвалидитетом затим са менталним, особе са сензорним инвалидитетом и особе вишеструко ометене.

Друштво за помоћ ментално недовољно развијеним особама општине Александровац је социо хуманитарна организација која окупља родитеље, стручњке и волонтере у циљу пружања помоћи ментално недовољно развијеним особама и њиховим родитељима а у циљу побољшања квалитета корисника. Друштво МНРО општине Александровац је основано 2000 године. И од самог оснивања циљ удружења је био да подигне квалитет живота корисника и њихових породица на један квалитативно виши ниво. На седици Скупштине удружења 2005. године, донета је одлука о оснивању дневног центра за ментално недовољне развијене особе, као посебне стручне организацијоне јединице удружења, што је током 2007 године резуртирало увођењем услуга у складу са наведеном услугом. Поменута услуга подразумева могућност целодневног боравка и ангажовања наших корисника у заштићеним условима. Увођење ове услуге захтевало је одређене просторне и стручне предуслове. Који су били саставни део конкурсне документације на конкурсима Министарства рада запошљавања и социјалне политике.

Пројекти које су реализовали у партнерству са Центром за социјални рад, ОШ Аца Алексић, вртићем и Домом здравља прерасли су у дугорочну сарадњу и након окончања пројекта који су нам одобравани и што је касније омогућило потпуно увођење услуге Дневног центра у наше активности.

Све активности које се реализују у форми индивидуалног или групног рада у завесности од потреба и могућности сваког појединачног корисника. У оквиру центра пружају се услуге корисницима свих узраста од деце предшколског узраста до старијих корисника. Располаже се са опремом која задовољава и омогућава реализацију свих планираних активности. 2013 године услед промене структуре корисника и потреба грађана локалне заједнице везаних за промену законске регулативе, прерастао је у дневи центар за очување и унапређење менталног здравља.

Особе и њихове породице имају (корисници услуга) имају краткорочне и дугорочне потребе за пружањем стручних услуга социјалне заштите, обухваћене су програмом Дневног центра у складу са њиховим могућностима као и могућностима унутрашње стручне јединице Дневног центра. Саветодавно терапијске услуге,односно социално едукативне, деле се на краткорочне и дугорочне у зависности од временске потребе за коришћењем услуге. Од септембра 2014.године Друштво за помоћ МНРО је добило лиценцу за рад и пружање услуга социјалне заштите у локалној заједници за услуге дневног боравка. Укупан број регистрованих МНРО је око 150 а од тог броја нашим свакодевним активностима у 2014.години обухваћено је 80 корисника.

SWOT анализа друштвене делатности

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
- Довољан број просветних радника, - Велики број талентованих ученика, - Добра сарадња са хуманитарним организацијама - Велики број волонтера у Канцеларији за младе, - Богато културно наслеђе, - Велики број младих стваралаца, - Постојања пројеката, - Богата спортска традиција, - Постојање опремљених спортских објеката, - Заинтересованост деце и младих за спорт, - Велики број спортских клубова, – Постојање лиценциране организације за пружање услуга социјалне заштите – Постојање установе социјалне заштите – Постојање невладинг сектора из области друштвених делатности – Постојање мреже пружање здравствених услуга – Постојање објеката за одржавање културних садржаја. – Развијена мрежа школских и предшколских садржаја – Формиран Савет за роднуравноправност као део Скупштинског радног тела – Формиран Савет за младе као Скупштинско радно тело.	- Недостатак финансијских средстава, - Велика незапосленост, - Недовољна (међусобна) сарадња локалних институција - Слаба пропраћеност медија, - Велики број социјално угрожених породица, - Одлазак младих спортиста, - Одлив образоване младе снаге, – Повећање старосног века становништва – Неусклађеност система школовања са потребама привреде – Пораст болести зависности – Недостатак лекара специјалиста у дому здравља – Непостојање Основног суда и других одређених државних институција – Немогућност да млади учествују у доношењу одлука – Недовољна сарадња локалних и државних институција – Све мање ученика у школама – Висока стопа негативног припаштаја – Недовољна промоција искоришћености спортских капацитета у општини Александровац – Територијална разуђеност општинеАлександровац
ШАНСЕ (МОГУЋНОСТИ)	**ПРЕТЊЕ (ОПАСНОСТИ)**
- Боља сарадња са надлежним Министарствима, - Едукација грађана, - Децентрализација, - Сарадња са другим градовима И државама, - Промовисање заједнице путем медија – Развој програма и пројеката – Едукација становништва кроз сарадњу са институцијама – Конкурисање за разне пројекте потенцијалног страног и домаћег капацитета – Успостављање стимулативних мера за побољшање саросне структуре и запошљавања младих. – Процес придруживања ЕУ унији – Усвојене Републичке Стратегије из друштвених области	- Нестабилна политиѓка ситуација, - Поремећен систем вредности, - Пораст делинквенције и социјално неприхватљивог понашања, - Лоша економска ситуација – Све већи број оболелих малигних болести – Недовољан број лекара специјалиста – Недовољно јасно одређене копетенције циљева, рокова и извора финансирања – Ограничен општински буџет – Низак образовни ниво становништва – недовољне надлежности општинске управе – Неусклађени прописи

Табела 36. – SWOT анализа друштвене делатности

3.4 РГ4: Туризам

Александровац је административни центар истоимене општине познате под синонимом Жупа која се налази у Расинском округу и смештена је у централном делу Србије између планина Копаоник, Гоч и Жељин. Ранији назив Александровца био је Кожетин а данашњи је добио 1882. године по краљу Србије Александру Обреновићу.

Жупа је надалеко позната по виноградарству и винарству захваљујући пре свега изванредно повољном географском положају и умерено – континенталној клими. Општина Александровац се дели на Доњу (котлинску) Жупу надморске висине од 180 до 500 метара и Горњу (планинску) Жупу од 500 до 1785 метара. Општина се простире на површини од 387 км са 55 насељених места у којима живи 26.522 становника. Александровац је од Београда удаљен 225 км, од Новог Сада 320 км, Ниша 90 км, Крагујевца 100 км, Чачка 100 км, Врњачке Бање 40 км, Крушевца 32 км, Копаоника 40 км.

Данас на територији општине постоји смештајни капацитет од 300 лежајева. Од смештајно-угоститељских објеката у излетишту Митрово Поље издвајају се Дечије одмаралиште Црвеног крста смештајног капацитета 100 лежајева и Мотел Цветна долина капацитета 70 лежајева. У општини постоји укупно 60 угоститељских објеката.

<u>Митрово Поље</u>

Митрово Поље је најпознатије жупско излетиште. Налази се на северозападном делу општине Александровац а простире у пределу саставака река Расине и Загрже. Налази се на надморској висини од 650 до 730 метара а оивичено је масивима Гоча, Жељина и Копаоника, те се осећа повољан утицај планинске климе. Читав овај терен у летњем периоду прекривен је бујном травом и планинским цвећем па је добио одговарајући назив „Цветна долина“. На десној обали Расине, у самом локалитету Митровог Поља откривена је термоминерална вода „Девојачки извор“ којом се пуни базен одмаралишта Црвеног крста. Свакако значајну ставку у туристичкој понуди представљају и постојећи ресторани и рибњаци у којима се узгаја калифорнијска пастрмка, одличног квалитета. Биљни и животињски свет читавог овог подручја је врло богат и разноврстан.

Излетиште Митрово Поље поседује спортско-рекреативне садржаје: спортске терене за фудбал, рукомет и одбојку, терен за одбојку на песку, отворени базен са термалном водом.

<u>Козник</u>

Средњевековни град Козник се налази на 15 км југозападно од Александровца на граници општина Брус и Александровац. Спада међу очуванија средњевековна утврђења на подручју Србије. Иако се претпоставља да је Козник био активно утврђење и у ранијим периодима, остаци који су данас сачувани углавном припадају XIV веку и падају у време криза које настају

продирањем Турака на Балкан што је довело до фортификацијских радова на многим утврђењима, што је на Кознику несумњиво и видљиво. На основу историјских чињеница знамо да је на Кознику често боравио кнез Лазар а у првој половини XV века овим градом је столовао Радич Поступовић у народним предањима познат као „Рајко од Расине“ или „Облачић Раде“. Сваке године у августу месецу се на Кознику одржава манифестација „Козник – град витезова“ уз присуство витезова, властеле, дворских дама и свега осталог што прати живот једног средњевековног српског града.

Вински туризам

Жупа је стара српска престоница вина. Историјски подаци говоре да се винова лоза на простору Жупе узгаја преко две хиљаде година. Вино са ових простора су пили келтски ратници, римски легионари, византијски племићи, епископи и архиепископи, српски жупани и краљеви. Најстарији сачувани писани помен казује нам да је 1196. године велики жупан Стефан Немања даровао пет жупских села својој задужбини, манастиру Студеница са обавезом да приносе вино манастиру. За време Турака производња вина није престајала али је била у осетном паду. У другој половини ХИХ века виноградарство доживљава процват све до појаве филоксере 1886. године када је у потпуности уништено. Уз помоћ државе виногради су брзо обновљени и до почетка Другог светског рата се ствара један број озбиљних винарских кућа чија се годишња производња кретала од 500.000 до 1.500.000 литара што је у односу на данас готово невероватна бројка. После Другог светског рата национализацијом је одузета имовина свим великим винарима а једини стожер у производњи вина била је фирма која је основана 1956. године а која и дан данас успешно послује под називом „Вино Жупа“. У Жупи је данас под виноградима нешто више од 2000 хектара а доказ да је виноградарство у успону је и преко 30 приватних винарија од којих неке извозе вина у иностранство.

Пољане

Жупске пољане су јединствена виноградарска насеља која се налазе у централном делу општине Александровац. До половине XX века на простору Жупе постојале су 24 пољане а данас је већина њих урбанизована или потпуно руинирана. Пољане су градили становници околних планина, пре свега Копаоника, Жељина и Гоча који су имали винограде у Жупи. Служиле су за привремено становање власника током радова у винограду као и за складиштење вина и осталих производа од грожђа.

Верски туризам

Манастир Дренча се налази на пет километара од Александровца, са црквом посвећеном Ваведењу Пресвете Богородице. Ктитор манастира је, како се претпоставља, монах Доротеј, трећи хиландарски игуман, са сином, јеромонахом Данилом, који је после Косовског боја постао патријарх СПС. Најстарији писани извор који помиње манастир је Жичка повеља из 1382. године, којом се Дренчи потврђују поседи у Расини и Браничеву. Дренча је једна од првих цркава моравске архитектонске школе, често називана као „мајка моравске архитектуре“.

Манастир је више од 500 година био у рушевинама а од 2001. креће његова обнова која траје и данас. Од 2007. године у Дренчи се налази манастирско сестринство. Десетак километара североисточно од Александровца налази се манастир Руденице, посвећен Светом Илији. Изграђен је после Косовског боја у време владавине деспота Стефана Лазаревића, око 1410. године у моравском архитектонском стилу и задужбина је властелина Вукашина и жене му Вукосаве чији су портрети осликани на јужном зиду цркве поред портрета деспота Стефана и његовог брата Вука.

У долини реке Расине, подно планине Жељин, петнаестак километара северозападно од Александровца, у селу Плеш налази се манастир Светих мученика и безсребреника Козме и Дамјана. О времену када је манастир први пут на овом месту подигнут нема поузданих извора, али се претпоставља да је ова светиња била још једна у низу бисера српских средњовековних манастира. На месту старе оронуле цркве 1997. године кренула је обнова манастирског комплекса која је завршена 2003. године.

Како је записано у летопису Цркве кожетинске, ранија богомоља налазила се на пар стотина метара западно од Александровца. Пошто је иста од Турака уништена, прилозима мештана озидана је ова садашња, а освештана је на дан Вазнесења Господњег, коме је и посвећена, 1804. године. Око цркве се у Првом српском устанку налазио кожетински шанац у којем су српски устаници контролисали део јужне границе Карађорђеве Србије.

Ловна основа

Општина Александровац располаже погодним условима за живот различитих врста дивљачи и развој ловства. Ловачко удружење ,,ЖУПА,, Александровац покрива територију 36.000ха и може се похвалити да има изузетно богату ловачку понуду. Од ситне дивљачи има зеца, фазана, пољске јаребице, препелице, дивље шотке и патке, лисице, као и крупна дивљач, дивља свиња, вук, срндаћ, куна и дивља мачка.

Жупска берба

Најпознатија привредно туристичка манифестација овог дела Србије сваког септембра почев од 1963.године окупља најбоље жупске винаре и виноградаре у славу почетка бербе грожђа .Сваке године стотине хиљада гостију из земље и иностранства похрли пут жупе да уз богат културно уметнички програм и обиље разноврсне хране ужива у вину са чувене фонтане вина и радује се заједно са гостопримљивим домаћинима новој берби и младом вину .

Фонтана вина која се налази у центру града Александровца јединствена је у свету а из које у дане бербе уместо воде тече црвено жупско вино симбол људског рађања и трајања.

Винска улица једна је од атракција Жупске бербе, дуж које најбољи винари и виноградари овог краја у специфичним етно – објектима, гостима представљају и нуде своја вина, ракије и остале производе .

Међународни сајам вина „ Жупа“

Ово је једна значајна манифестација за републику Србију, јер се организује у престоници вина и грожђа. Интересовање за Сајам из године у годину је све веће, поред еминентних винарских кућа из Србије, на сајму наступају и излагачи познатих винарских кућа из Европе и света.

Сајам је продајног, изложбеног и такмичарског карактера, оцењивање вриши стручна комисија са еминентним енолозима са Пољопривредног факултета Универзитета у Београду.

Пропратни садржаји су: едукативна настава за винаре, као и богат културно – уметнички програм.

SWOT анализа туризам

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
– Повољан геостратешки положај – Очувана приподна средина – Богато културно - историјско наслеђе – Здрава храна – Богата традиција(Дренча, Плеш, Руденице, Козник пољане) – Велики потенцијал за развој верског, винског сеоског ,ловног спортског и риболовног туризма – Велики потенцијал за развој планинског туризма (Жељин и Гоч) – Ниска цена туристичко-угоститељских услуга – Велики број манифестација – Расположиви људски ресурси – Велики потенцијал за развој спортско-рекреативног туризма – Велики број угоститељских објеката	– Недостатак финансијских средстава – Недостатак кадрова одговарајуће квалификације – Непостојање Стратегије за развој туризма – Недовољни смештајни капацитети – Споменици културе се не обнављају, а фасаде зграда из савременог периода се уништавају и необнављају – Непостоје разгледнице ,сувенири, ни радње за продају сувенира са мотивима из општине Александровац – Недостатак предузетничког духа – Непостојање промотивне Стратегије – Инфраструктура је лоша – Недовољна искоришћеност туристичких потенцијала – Недовољна едукација становништва и туристичких радника – Непостојање организованог наступа на тржишту – Непостојање адекватне туристичке сигнализације – Недостатак подршке развоју предузетништва – Недостатак аутобуских линија
ШАНСЕ (МОГУЋНОСТИ)	**ПРЕТЊЕ (ОПАСНОСТИ)**
– Подршка ТОС – Подршка надлежних Министарства – Сарадња са невладиним организацијама, страним донаторима ,високо школским и свм другим образовним институцијама – Међуопштинска и међурегионална сарадња – Израда стратешких докумената – развијање свести и носилаца туристичких активности и становника – Умрежавање туристичких чиниоца на територији општине Александровац – Отварање предприступних фондова – Меморандум о сарадњи – Раст потражње за разне видове туристичке понуде – Све већа потреба за здравим стиловима живота – Доношење Закона који се тичу развоја туризма	– Низак социо-економски стандард становништва – Нестабилна политичка ситуација – Реална опасност миграције становништва – Нерационално коришћење ресурса – Неконтинуирани прилибв средстава за улагање у инфраструктуру успорава раст туризма – Нерешени имовински односи на објекте од туристичког значаја

Табела 37. – SWOT анализа туризам

4. ДЕФИНИСАЊЕ ПРИОРИТЕТА, ВИЗИЈЕ И ЦИЉЕВА

На основу спроведених анализа, у овом делу стратешког документа постављени су основни елементи Стратегије

- Визија;
- Приоритети;
- Старатешки циљеви;
- Специфични циљеви, и
- Програми развоја.

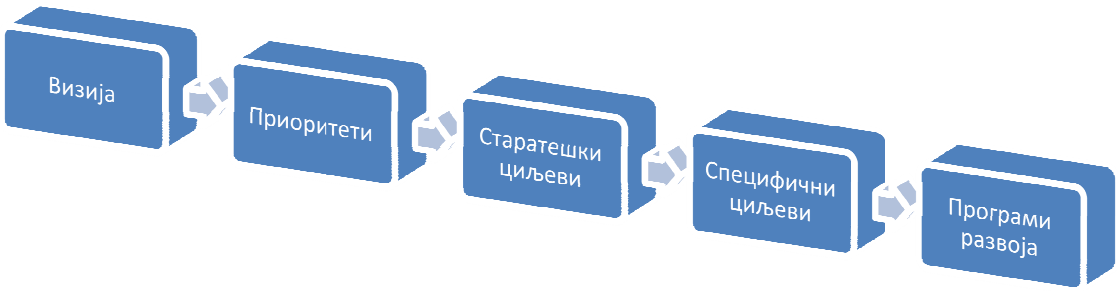

Графикон 12. – Приоритети, визија, циљеви, програми

Са становишта природних услова и културно – историјског наслеђа, општина Александровац поседује релативно добре потенцијали за развој, пре свега пољопривреде а затим и туризма. Општина Александровац има значајну базу у пољопривредном земљишту и радној снази у пољопривредној производњи. И поред свих предуслова за остваривање динамичког и стабилног развоја, он је у протеклом период био релативно низак, чак са извесним елементима стагнација.

Од компаративних предности општине Александровац издвајају се:
- Постојање природних богатстава,
- Релативно добро очувана животна средина
- Изграђена инфраструктурна мрежа на целој територији општине Александровац
- Очувано културно – уметничко наслеђе
- Повољни климатски услови

4.1 Дефинисање визије општине Александровац

Из свега до сада приказаног и приложеног у овом документу дефинисана је ВИЗИЈА развоја општине Александровац, до 2020. год:

Александровац је општина са повољним окружењем за живот и рад свих њених грађана

Графикон 12 – Визија општине Александровац

4.2 Дефиљсање приоритета

Приоритети су јаснији и конкретнији у односу на визију. Заснивају се, пре свега, на конкурентним снагама и приоритетним слабостима које су резултат SWOT анализе и суштински потичу из визије.

- **Приоритет 1** – Локална економија
- **Приоритет 2** – Инфраструктура и животна средина
- **Приоритет 3** – Друштвени развој
- **Приоритет 4** – Социјална политика и здравствена заштита
- **Приоритет 5** – Локална самоуправа, јавна предузећа и установе

Графикон 13. Дефинисани приоритети

4.3 Дефињсање стратешких циљева

Стратешки циљеви представљају специфичне области на које се стратегија фокусира како би достигла визију. У изради стратешких циљева који ће произвести позитиван утицај на будућност заједнице, коришћен је приступ који подразумева разматрање ситуације описане у SWOT анализи и визије жељене будућности. Пошло се од интерних страна SWOT анализа (конкурентне снаге и приоритетне слабости), на које општина може да утиче, како би се дефинисали правци развоја који ће утицати на ублажавање или отклањање слабих страна, са једне стране и унапређење, односно, развијање јаких страна општине са друге стране. За једну локалну самоуправу, све области развоја су важне.

Поштујући све наведене елементе, дефинисани су стратешки циљеви општине Александровац.

Графикон 14. – Приоритети и стратешки циљеви

4.3 Дефинисање специфичних циљева

Као што је претходно наведено, формиране тематске радне групе су, у овој фази процеса стратешког планирања, развиле специфичне циљеве у оквиру развојних приоритета. Специфични циљеви су формулисани декомпоновањем дефинисаног приоритета и јасно су повезани са његовим кључним елементима.

Специфични циљеви представљају мост између широко дефинисаних приоритета и уже дефинисаних програма и представљају генерички назив за сродне групе програма, а посебно су битни јер дају основне смернице за касније груписање сродних пројеката (активности) у програме.

За сваки од дефинисаних пет приоритета, по утврђеној методологији, дефинисана су од 1 до 6 специфичних циљева:

– Први приоритет – 3 специфична циља
– Други приоритет – 2 специфична циља
– Трећи приоритет – 6 специфичних циљева
– Четврти приоритет – 2 специфична циља
– Пети приоритет – 1 специфични циљ

Специфични циљеви, везани за резултате SWOT анализе, у комбинацији са кључним сегментима приоритета, давали су одговор на питање ШТА урадити ради достизања постављеног приоритета.

ПРИОРИТЕТ : 1.ЛОКАЛНА ЕКОНОМИЈА
Стратешки циљ: Стварање повољног пословног амбијента и развој конкурентности и иновативности локалне економије.

Специфични циљеви:
1.1 Унапређење и развој економије
1.2 Унапређење услова за развој пољопривреде
1.3 Унапређење туризма

ПРИОРИТЕТ : 2. ИНФРАСТРУКТУРА И ЖИВОТНА СРЕДИНА
Стратешки циљ: Унапређење услова за квалитетнији живот свих грађана кроз развој инфраструктуре и очувања животне средине

Специфични циљеви:
2.1 Унапређење инфратруктуре
2.2 Унапређење заштите животне средине

ПРИОРИТЕТ : 3. ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ
Стратешки циљ: Повећајне обима и квалитета услуга из области друштвених делатности у циљу бољег живота свих грађана и грађанки

Специфични циљеви:
3.1 Унапређење просторних капацитета и техничке опремљености образовних и васпитних установа
3.2 Подизање нивоа ефикасности рада образовних и васпитних установа
3.3 Подизање културног и образовног нивоа становника локалне заједнице
3.4 Унапређење услова за развој спорта
3.5 Активно укључивање младих у друштвени живот локалне заједнице
3.6 Унапређење сарадње цивилног и јавног сектора

ПРИОРИТЕТ : 4. СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА
Стратешки циљ: Повећање доступности услуга из социјалне политике и здравствене заштите

Специфични циљеви:

4.1 Унапређење квалитета превентивног рада, квалитета и броја услуга социјалне заштите, за све становнике локалне заједнице који су у стању социјалне потребе

4.2 Унапређење здравствене заштите

ПРИОРИТЕТ : 5. ЛОКАЛНА САМОУПРАВА, ЈАВНА ПРЕДУЗЕЋА И УСТАНОВЕ

Стратешки циљ: Повећање доступности услуга и транспарентно пружање информација грађанству и привредним субјектима

Специфични циљеви:

5.1 Развој институција

4.3 Дефинисање програма

Следећи корак у раду тематских радних група, било је дефинисање програма за сваки од утврђених стратешких циљева.

Критеријуми, који су коришћени за дефинисање програма:
- Морају да буду доста прецизнији и детаљнији
- Морају да буду мерљиви и да се лако прате
- Морају бити засновани на налазима SWOT анализе
- Морају бити комплементарни и не смеју бити у колизији са другим циљевима
- Трагају за превазилажењем слабости и искоришћавањем могућности
- Један стратешки циљ може имати више програма

Друга група критеријума који се делимично поклапају са горњим, а које су такође морали да задовоље дефинисани програми, јесте она која се тиче SMART приступа:

S (specific) – специфичан – Да ли циљ прецизно говори шта треба постићи?
M (меасурабле) – мерљив – Да ли је дефинисан да може бити мерљив?
A (ацхиевабле) – достижан – Да ли се уклапа у визију?
P (реалистиц) – реалан – Да ли је реалан посматрајући ресурсе?
T (timely) – увремењен – Да ли је временски ограничен?

5. МОНИТОРИГ И ЕВАЛУАЦИЈА

Имајући у виду да свака стратегија и њен акциони план подлежу контроли и вредновању, Општина је предвидела да ће се овом њеном делу посветити посебна пажња. С тим у вези, Општинско веће општине Александровац ће, у току имплементације Стратегије, образовати Радно тело, са задатком да врши мониторинг и евалуацију спровођења Стратегије.

По овом питању, Радно тело ће, пре свега, радити на следећим активностима:

- Израда временског плана мониторинга пројеката и евалуације Стратегије,
- Израда извештаја (најмање на годишњем нивоу), и
- Предлог корективних мера.
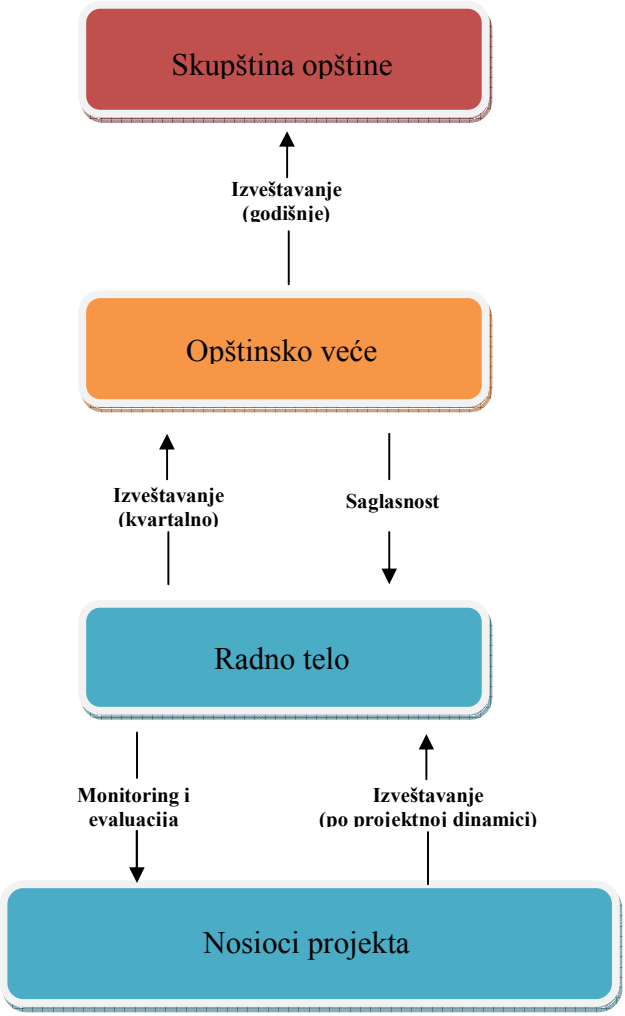
У сврху мониторинга и евалуације израдиће се посебни евалуациони упитници, на основу којих ће се периодично радити евалуациони извештаји који ће се подносити надлежним органима.
Радно тело ће радити и анализу реализованих пројеката и њихових ефеката, са посебним освртом на евентуалне препреке у њиховој реализацији и уз сагласност Општинског већа, даваће смернице за одређене интервенције у имплементацији Акционог плана. На доњој слици представљен је шири оквир функционисања процеса мониторинга и евалуације Стратегије, односно пројеката дефинисаних у њеном Акционом плану.